

Jeza osišča nad "agresivnostjo" Zedinjenih držav

BERLIN IN RIM OČITATA DRUGIM, KAR
SAMA UGANJATA. — POMEN ISLANDIJE V
VOJNI PROTI NEMČIJI IN ZA DOVOZ
POTREBŠČIN NA BRITANSKE OTOKE

V Rimu so se Mussolinijevi uredniki bridko zjokali, ker je Roosevelt odredil ameriški mornarici okupirati miroljubno Islandijo (Iceland) in s tem "pohodil svoja gesla o štirih svobodah." V Italiji ni dovoljena zoper vlado nikakršna kritika, zato ni v nji noben list in noben radio komentiral, da je Mussolin brutalno napadel malo Grčijo in jo skupno z Nemčijo izkrvavel, da je baš tiste dni, ko so ameriške čete prevzele pod svoje varstvo Iceland, proglasil črno goro za svojo last; in da si je s silo osvojil Albanijo in še pred tem Etiopijo, v kateri je klal domačine kar on kraja.

"Nož v hrbet"

V Berlinu so tudi zaplakali. "Ravno ko smo se podali v borbo za uničenje boljševiskih barbarov, je Roosevelt z okupiranjem Icelanda zasadel Evropi nož v hrbet," je bil uvodni zvok nacistične propagande. Tudi ona je tarnala nad "nesrečno usodo prebivalstva Icelanda", ki si je želelo edino mir, pa ga ji Anglija in Zed. države niso hoteli pustiti.

Zanimivo pri tem je, da če napade malo deželo Nemčija in jo uniči, je to povsem v redu. Enako smatra zase tudi Italija. Toda če Zed. države okupirajo kako deželo v svojo in nje- no obrambo, in z njenim dovoljenjem, tedaj je to "imperializem", "agresivnost" in tolovajsko gaženje malih narodov.

Nemčija upravičeno v strahu

Nemčija ima vzrok, da se togoti, kajti Zed. države so ji z okupiranjem Icelanda pokazale, da hočejo pomagati Angliji zares, ne samo z besedami in pa z materijalom, ki bi ga nemške podmornice in nemška letala spuščale na morskno dno. Ako Zed. države hočejo, da bo materijal, pošiljan v Anglijo, tudi dospel tja, morajo pač poskrbeti, da mu nemške podmornice in nemški bombniki ne bodo škodovali in preprečile dovoza. To je temeljni vzrok, čemu se je Roosevelt odločil vprašati vlado Icelanda, da izroči svojo deželo v varstvo ameriški mornarici in ji dovoli tudi letalske baze.

Velika stratežična pridobitev

Iceland je v značni dolžini 630 milj od Norveške, ki so jo lani okupirale Hitlerjeve čete; je 500 milj od Škotske, 1.050 milj od Londona, 1.350 milj od Berlina in 2.700 milj od New Yorka.

Ako bo ameriška bojna mornarica spremljala ameriški tovor do Icelanda, bo to Angliji velikanska pomoč, kajti angleškimi bojnim ladjam bo s tem prihranjenega za ščitenje tovrstnih parnikov polovico pota.

Vlada v Washingtonu pravi, da se je odločila okupirati Iceland čim je izvedela, da ga namerava vzeti Nemčija, ki se je že dolgo pripravljala, da izvrši to namero. Anglija se je teza bala, pa je otok zasedla, da bi tu imela svojo bazo za odganjanje nemških podmornic in drugih Hitlerjevih vojnih ladij, ki prežejo po severnem Atlantiku za uničevanje angleškega tovora.

Rooseveltova administracija je okupirala Iceland z dovoljenjem njegove vlade. Anglija je sedaj na tem kraju razbremenjena, pa bo s svojimi ladjami,

ki jih je imela okrog Icelanda, lahko toliko izdatnejše varovala promet od tu pa do angleških luk.

Ostre kritike na Roosevelta

V bistvu je ameriška okupacija Icelanda vojni akt proti Nemčiji. Vseled tega so ameriški izolacionisti z Wheelerjem na čelu Roosevelta ostro prijeli in ga obtožujejo, da tira Zed. države namenoma in siloma v vojno.

Zasedbo Icelanda je odredil ne da bi bil vprašal zvezni kongres za dovoljenje. Ker ima Nemčija v Zed. državah milijone simpatičarjev, in Anglija v ameriški javnosti veliko sovražnikov, ima Roosevelt v svoji vnanji politiki silno težavno pot. A uvidel je, da ako hoče voditi svojo vnanjo politiko dalje na podlagi obljub Angliji, mora postati drzen in delati na svojo odgovornost, drugače nikamor ne pride.

Z vlado otoka Icelanda je sklenil pogodbo, v kateri ji jamči, da se Zed. države ne bodo umešavale v njene notranje razmere, ne v njeno politiko. Pomagale ji bodo gospodarski in prevzele v svojo skrb njeno zaščito, čim pa bo vojna končana, se ameriške čete in ameriške vojne ladje umaknejo z otoka.

Kaj je Iceland?

Iceland je približno tolikšen otok, kakor Irsko, ali nekaj manjši kot država Indiana.

Glavno mesto je Reykjavik, ki ima 28.000 prebivalcev, ves otok pa jih ima približno 200.000. Smatrajo se za najčistejši arijski plemo. V prijateljstvu so z Anglijo in Nemčijo. Slednja se je v zadnjih petih letih zelo potrudila, da je dobila v svojo šole čimveč študentov s tega otoka in pa turistov, tja pa je poslala na obiske svoje dijake in "turiste", ki so pridno sejali nacistično propagando in ustanovili nacistično stranjo. Na pristanku Angležev je bila odpravljena.

Iceland je vulkanična dežela. Godov nima. Do 80 odstotkov prebivalstva se preživlja s poljedelstvom in ostali z ribolovom. Le ena petina otoka je ugodna za človeška bivališča. Glavni izvoz so ribe in ribje olje, kar donša otočanom okrog 25 milijonov dolarjev na leto. Približno toliko znaša tudi uvoz. Skoro vse izvoz iz Islandije gre v Anglijo, v zame-

(Nadaljevanje na 5. strani.)

ZAVEZNIKI DOBILI NOVO ZAVEZNICO

V nedeljo 13. julija sta vladi v Londonu in Moskvi objavili pogodbo, v kateri se Anglija in Sovjetska Unija zavezujeta pomagati druga drugi v vojni s Hitlerjem, in pa da ne bo ne Anglija ne Sov. Unija sklenila mir na svojo roko, to je, separatno, nego obe sporazumno. Za Anglijo je pogodbo podpisal angleški poslanik v Moskvi Stafford Cripps, in za Sov. Unijo komisar vnanjih zadev Vjačeslav Molotov. Pogodba je bila v veljavo takoj ko je bila sklenjena. Angleška gospodarska in vojaška komisija je še v Moskvi in ruska pa v Londonu. Sklep te pogodbe so že odobrili tudi dominjoni Velike Britanije, češka, jugoslovsanska in druge vlade v izgnanstvu, poljska vlada pa je v pogajanjih za sporazum z Rusijo, ki je v bistvu že dosežen. Na gornji sliki so vojaški predstavniki Avstralije, Belgije, Čehoslovaške, "svobodne Francije", Grčije, Luksemburške, Danske, Norveške, Poljske in Jugoslavije. Razločiti je na sliki le one, ki so v ospredju. Slikani so bili v Angliji.

PRESOJANJA DOGODKOV DOMA IN PO SVETU

WPA si je naložila še en "projekt". Učila bo pet milijonov nedržavljanov amerikanizma. V ta namen bo WPA potrošila 15 milijonov dolarjev. Ideja je jako dobra, a nevarnost je, da bo mnogo učiteljev takih, ki pouk o amerikanizmu bolj potrebujejo kot pa oni, katere bodo učili.

Novi davek v Illinoisu na cigarete in alkoholne pijače, ki je stopil v veljavo 1. julija, je že prva dva dni prinesel v državno blagajno skoro dva milijona dolarjev. Višanje zveznih, državnih in okrajnih davkov je sedaj jako "v modi".

Sovjetska vlada je ustanovila poseben obrambni odbor, čigar odloki so neovrgljivi. Načeljuje mu Josef Stalin.

Unija premogarjev UMW je končno le dosegla sporazum z operatorji v južnih državah. Bil je po štirimesečnih pogajanjih sklenjen 6. julija. 150.000 premogarjev v južni West Virginiji, v vzhodnem Kentuckiju, v Virginiji, in v državi Tennessee bo deležnih zvišanja mezd.

Iz Berlina poročajo, da so vjetske čete dezertirajo v tisočih, — do 6. julija je dezertiralo že 52.000 sovjetskih vojakov, sovjetski tanki in topovi se prepustajo nemški armadi, in nemški letalci zbijajo ruska letala na tla kot snope. V pretiravanjih ne pozna nemška prop-

paganda in nemška vojaška komanda nobenih mej. Kolikor se ji zdi, pa zapiše. Trdi tudi, da je v nemškem ujetništvu že nad pol milijona sovjetskih vojakov. Ako bi bilo Nemcem tako lahko zmagovati na fronti, kot na papirju in v radiu, bi bil Hitler že drugi teden vojne v Moskvi.

Finska vlada nasteva v svoji proklamaciji pogodbe in dogovore, ki jih je kršila sovjetska vlada. Na državo s takim režimom se je torej nemogoče zaneesti, pravi finski predsednik Risto Ryti. Najbrže trdi resnično, ker sedaj ni običaj, da bi države spoštovale pogodbe, ki jih sklenejo. Finska se je oslonila za pomoč v sedanji vojni na Nemčijo. In če kateri, je ravno Hitlerjev režim najbolj nezanesljiv. Kršil je še vsako pogodbo, kar jih je sklenil, in prelomil vse obljube.

Za oboroževanje Zed. držav bo treba še mnogo milijard. Dokler ne bo hitlerizem zrušen in nastane po svetu nov red vzajemnosti, se bodo Zed. države bolj in bolj pomikale v militarizem in v vojno.

Japonski admiral Minoru Mayeda je v nekem tokijskem časopisu objavil članek, v katerem svari japonsko vlado pred "ameriško-rusko zaroto". Vladi v Moskvi in v Washingtonu sta se po njihovi trditvi sporazumeli vzeti Japonski (Nadaljevanje na 2. strani.)

Delavsko časopisje v USA izhaja v nad 13,000,000 izvodih

Glasilo unij železničarskih bratovčin poroča, da izhaja delavski listi v tej deželi v okrog 13 milijonov izvodih.

Izmed teh pripada unijam AFL 327 in unijam CIO 110. Ostalih 239 so glasila neodvisnih unij, kot železničarjev, dalje unije ILGW, unije tiskarjev, bratskih podpornih organizacij, delavskih političnih strank in delavskih političnih organizacij.

Število se glasi jako visoko, a je v primeri s cirkulacijami kapitalističnih listov silno nizko. Vzrok je, ker ameriško delavstvo še nima dnevnikov v angleščini, ne revij, ki bi segali v milijonske naklade, s kakršnimi se ponajajo dnevniki, tedniki in revije privatnih interesov širom dežele.

Izreden slučaj: Znižanje plače!

V Kenoshi, kakor smo že poročali, ima od 1. julija dalje v mestnem in v okrajnem šolskem odboru večino organizirano delavstvo.

Kenosha nima župana, pač pa mestnega ravnatelja (city manager), ki ga izvoli mestni svet. To službo je dobil LeRoy Wolfe, ki je bil poleg Paula Porterja glavna sila v kampanji za delavsko listo.

Prejšnji city manager Harold C. Laughlin je imel \$7,280 plače na leto. Wolfe-ju je bila znižana sporazumno z njim na \$5,300. Kenosha ima z bližnjico okrog 70.000 prebivalcev.

Joseph Drasler pustil službo pri Proletarcu

Na 6. strani v tej številki S. Joseph Drasler sporoča, da ker je dobil delo pri zvezni vladi (Civil Service appointment), ni več v službi pri Proletarcu. Pustil jo je pred dobrim mesecem (dne 12. junija).

S. Drasler je prišel k Proletarcu februarja 1937 iz Forest Cityja, Pa. Delal je v našem uradu štiri leta. Nasledil je Johna Raka, ki je delal v uradu JSZ, Prosvetne matice in Proletarca 8 let in se nato izselil v Johnstown. Sedaj je uposlen v uradu Prosvete.

S. Drasler piše, da dela v Rock Islandu, Ill. Zelimo mu v njegovi novi službi srečo in uspeh.

V Franciji malo brezposelnih

V neokupirani Franciji je bilo 31. maja samo 62.000 brezposelnih, v vsi Franciji pa 363.000. Totalitarna oblast zna to socialno zlo odpraviti s prisilnim, zastojnim delom, pa je problem rešen.

ŠTEFAN VRANČIČ DOBIL O SVOJI RELIFNI AKCIJI ZELO SLABO PUBLICITETO

OD DVA TISOČ DOLARJEV DOHODKOV ZA
OGLASE TISOČ DOLARJEV PROVIZIJE
IN LE \$200 ZA JUGOSLOVANSKI RELIF.
SRBSKI ODBOR ZAHTEVAL PREISKAVO

V hrvatski koloniji v Chicagu izhaja tednik Jugoslovsanski Glasnik, ki je posest korporacije Croatian Publishing Co., lastnik te družbe pa Stefan Vrančić. Za urednika se podpisuje z S. Vrančić, za upravnika z S. Warnick, in za predsednika družbe z I. Vrančić.

Ko je bil v Chicagu za jugoslovskega konzula G. Kolombatovič, mu je bil Vrančić desna roka. Njegov list je tudi sedaj urejevan s stališča jugoslovskega uradnega patriotizma.

Nepotrjeni očitki

Med Hrvatst se je Vrančić mnogokrat predbacivalo, da mu njegov list subvencira jugoslovska vlada. Toda ker vlade takih stvari ne podpirajo odkrito, mu prejemanja subvencij niso mogli dokazati. Toda če jo je prejemal, bi to ne bilo nič čudnega, ker je jugoslovska vlada subvencirala že precej listov, ki so jo podpirali. Enako delajo druge vlade.

Kot bizniški listi sploh, tako si tudi omenjeni tednik pomaga z oglasi, ki jih dobiva mnogo od ameriških firm, in Hrvatov, Čehov in Poljakov. S. Warnick je na tem polju agresiven in pomaga mu tudi politični vpliv.

Dobra mestna služba

Kongresnik Sabath je S. Warnicka (Stefana Vrančića) spravil v službo k pravniku čikaške občine Barnetu Hodesu. Hodes, čigar služba se uradno imenuje "Corporation Counsel", je Warnicka imenoval za "investigatorja" s plačo \$1,980 na leto.

Te vrste službe se smatra za

politične in dobe jih ljudje, ki imajo bodisi prijatelje na visokih političnih mestih, in pa taki, ki znajo politični mašini v volilnih kampanjah pridobiti mnogo glasov. Dela je v takih službah malo, toliko več pa se morajo požuriti, kadar je treba njihove predstojnike znova izvoliti.

Nabiranje oglasov za jugoslovsanski relif

S. Warnick je dne 3. julija izdal povečano izdajo Jugoslovsanskega Glasnika, vanj pa nabiral oglase med Hrvati, Čehi in pri ameriških firmah. Nabral jih je za osem velikih strani časopisnega formata in jih tiskal v prilogi. Precej oglasov je imel tudi na prvih osmih straneh.

Chicago Tribune je poročala o tem podvzetju "v pomoč jugoslovsanskim vojnim ujetnikom" v par izdajah. Pravi, da je Warnick iskal oglase največ po telefonu na sledeči način: "I'm Mr. Warnick of the corporation counsel's office". Tako ga je vsakdo poslušal, kajti kadar kličejo iz urada mestnega pravdnika, si nihče ne upa zapreti telefona, ali se izgovarjati, "da nima časa". Ko se je Warnick na ta način telefonično predstavil — opisuje Tribune — je začel praviti, kako zelo trpe ljudje v Jugoslaviji, od kar je zasedena. Njim v pomoč bo izdal Jugoslovsanski Glasnik (Jugoslav Herald) k 4. juliju "independence edition", in nato je prosil za oglaš, da bo uspeh lista v ta človekoljubni namen tudi gmotno čimboljši.

S to metodo je uspel nabrati veliko oglasov, kot že omenjeno na leto.

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Vratolomni dogodki, ki pretresajo svet

Naročnik iz Pennsylvanije piše uredniku med drugim:

"Navduševali smo se za Francijo, za njeno demokracijo in njeno ljudsko fronto ter upali, da bo ona potisnila Hitlerja na kolena. Pa se je dogodilo, da je ljudska fronta s sklenitvijo pakta med Berlinom in Moskvo razpadla, Francija je bila tepena, in sedaj se tepe na Hitlerjevi strani s svojo bivšo zaveznico Anglijo.

Simpatizirali smo s Finsko, ko je Rusija udarila vanjo in se navduševali za dežele, kot je Švedska. Sedaj je Finska zaveznica Nemčije in Švedska ji ma pomaga.

Turčija je bila zaveznica Anglije (na papirju je še) in prijateljica Sovjetske Unije. Nedavno pa je sklenila prijateljstvo s Hitlerjem in mu obljubila, da bo ostala nevtralna.

Rusijo je ves demokratični in liberalni svet obsojal, ker je sklenila zvezo s Hitlerjem in mu pomagala v vojni. Sedaj se mora isti demokratični svet privaditi simpatizirati z Rusijo, ker je v vojni s Hitlerjem.

Diktatorski režimi so v zvezi z demokratičnimi in obratno. Na primer Rusija z Anglijo, demokratična Finska in Švedska pa z Nemčijo. Tudi Jugoslavija in Grčija sta bili diktaturi, ameriški listi pa so pisali, da se borita za demokracijo.

Simpatiziram z uredniki, ki morajo motriti zmedo in te čudne pojave po svetu, in jih čitateljem pravilno tolmačiti, ako se jim posreči. Vsem se ne. Čestitam pa Proletarcu, ker to nalogo izborna vrši."

Privatna lastnina v kongresu dobro zaščitena

Zbornica poslancev je minuli teden z veliko večino odbila dva predloga, ki sta določala, da ako delodajalec v industriji, ki ima vladna naročila, v slučaju spora z delavci ne bi hotel uporabiti vseh sredstev zvezne vlade za doseglo sporazuma z unijo, ima predsednik republike pravico tako podjetje prevzeti in ga obratovati pod vladno upravo.

"To bi privedlo v socializem", so svarili nasprotniki predloga; drugi pa so tarnali, da ako kongres tak zakon sprejme, postanejo Zed. države druga Rusija.

Omenjenima predlogoma, ki so jih sponzorirali pristaši administracije, so nasprotovale tudi unije, posebno CIO. Smatrajo, da ako bi imel predsednik moč prevzeti tovarne ali rudnike, v katerih je stavka, bi jo zadušilo zvezno vojaštvo, kakor se je dogodilo pred nekaj tedni v Californiji.

Večina kongresnikov ni glasovala proti predlogu unijam na ljubo, ampak iz bojazni, da pomeni vsak tak zakon nevarnost za privatno lastnino. Njim ni za delavce, ne za unije, ne za stavkarje, ampak za varovanje privatnih bogastev.

Neki kongresnik je v argumentiranju proti zaseganju privatne lastnine dejal, da se Roosevelt že poslužuje te pravice, ker se čuti diktatorja, kakor Hitler in Stalin, valed tega mu kongresno dovoljenje sploh ni potrebno.

Ameriški kongres je glede svetosti privatne svojine ena najbolj občutljivih zbornica na svetu. Poslanci so pripravljene prepustiti vladi ljudi in ji izročiti njihova življenja. Če bi potrebovala milijon, ali dva ali tri milijone ljudi, jih ji bi dovolili, da si to tudi življenja "privatna svojina". Toda v tem slučaju se

gre za ljudi, ki niso bogataši, nego delavci in farmerji. Bogataški krogi se že kako odkupijo, da jim ni treba v armado ali na fronto, in ako že morajo iti, se ravna z njimi obzirno in se jih ne tira v nevarnost. Dobe sarže, boljše službe v armadi in smeje se svobodno gibati. Ta dvojna mera je v običaju povsod. V mnogih uradih, kjer upisujejo nabornike, so že odkrili graft. Tudi preiskave so že ponekod v teku, s katerimi pa se ponavadi malo doseže, kjer ta polemika v kongresu vsaj odločuje daner. Vendar pa je poučna za ljudstvo.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

NAROCNINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četrt leta \$1.00.

Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopiši in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do ponedeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor.....Frank Zaitz
Business Manager.....Charles Pogorelec
Asst. Editor and Asst. Business Manager.....Joseph Drasler

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Avenue CHICAGO, ILL.
Telephone: ROCKWELL 2864

Hitlerjeva 'sveta vojna' proti komunizmu dobila malo odziva

Ko je Adolf Hitler odredil svoji armadi datum za vpad v Rusijo, je ob enem svetu sporočil, da je to storil "v korist civilizacije". Za svoje poslanstvo si je določil uničenje barbarizma, ki se imenuje komunizem, in sedaj bo to nalogo izvršil.

S svojim apelom je preslepil nekaj ljudi, a v Angliji in v Zed. državah ni dosegel učinka kakršnega je pričakoval.

Winston Churchill se Hitlerjevi potezi ni dal ujeti, niti ne predsednik Roosevelt. Anglija ni prijateljica Sovjetske Unije, a tudi ne njena sovražnica. Anglija je bila med prvimi, ki je priznala boljševiško Rusijo. Dokler je bil komisar vnanjih zadev Maksim Litvinov, je sodelovala z njim, dasi ne toliko, kolikor bi bil Litvinov rad, da bi mu pomagala. V načrtih za spopad s Hitlerjem je Anglija poslala skupno s Francijo v Moskvo komisijo, da sklene zvezo z USSR. Josef Stalin jo je avgusta 1939 osmesil s sporočilom, da kar se kampanje proti Nemčiji tiče, Rusija ne bo v nji več sodelovala. Sklenila je s Hitlerjem nenapadalni pakt in novo trgovsko pogodbo. V interesu Sovjetske Unije je, da je z Nemčijo v prijateljskem razmerju in da obe deželi sodelujeta druga z drugo, je pojasnil narodom USSR in ostalemu svetu v Stalinovemu imenu Vjačeslav Molotov.

Dve propagandi sta ob oznanilu sklenitve tega pakta hipoma prenehale: Hitlerjeva proti komunizmu in Rusiji ter komunistična proti fašizmu in tretjemu rajhu.

Molotov in Stalin sta po 22. juniju to leto svetu zagotovila, da se je Rusija pogodbe z Nemčijo točno držala, kar svet ve, tudi če bi mu tega ne bila znova poudarila. Dogodilo se je le, da se je Hitler odločil storiti to, kar je že davno imel v načrtu. Škilil je na vzhod, pred vsem v Ukrajino, še predno je postal diktator Nemčije.

Svoj roparski pohod je odel z belo haljo borbe proti "barbarskemu komunizmu" in računal, da bo s tem ustvaril zmedo v politični javnosti Zedinjenih držav in v Angliji. Ob enem pa, da bo v tej "križarski vojni" z njim vsa Evropa, Japonska, Južna Amerika in Vatikan.

Odzvala se mu je španska vlada, ki je odredila v vseh mestih demonstracije proti "komunizmu" in obljubila poslati Nemčiji na pomoč v vojni z boljševiki "prostovoljce", kakor sta jih poslala španskim fašistom v času civilne vojne Mussolini in Hitler.

Tudi francoska vlada v Vichyju se je odzvala Hitlerjevemu klicu v "sveto vojno" za "uničenje komunizma". Maršal Petain in podpredsednik njegove vlade admiral Darlan sta prekinila diplomatske stike z Rusijo, odslavila sovjetske zastopnike in dala aretirati vse Ruse v Franciji, ki jih je v neokupiranem delu kakih 10,000. Po par dneh so bili izpuščeni, ker so dokazali, da so belogardisti, razen par sto, ki so osumljeni, da simpatizirajo s sedanjo rusko vlado.

A s tema zavezcama — namreč s Španijo in Francijo — je Hitler v vojni z Rusijo malo pridobil. Moralno nič, materialno pa tudi ne dosti.

Več je Hitler dosegel na Finskem. Finsko ljudstvo ve, da njegova prejšnja vojna z Rusijo, oziroma njen konec, ni pomenil konca spora. Sovjetska vlada je imela v načrtu vzeti vso Finsko pod Rusijo, kakor je bila pod carizmom.

Vsled te nevarnosti se je Finska obrnila za pomoč na Nemčijo že v prejšnji vojni, a Hitler je hotel najprvo obračunati s Francijo in drugimi evropskimi državami, predno bi se lotil Rusije. Finska je bila vsled tega osamljena in ostali dve škandinavski deželi — Norveška in Švedska, sta proglasili nevtralnost. Bali sta se enako Rusije kot Nemčije, ki sta se tedaj delale, da vršita svoja osvajanja sporazumno.

Ko je Nemčija opravila s kontinentalno Evropo in odložila svoj načrt za invazijo v Anglijo, je poslala svoje ljudi na Finsko, da ji tam pripravijo teren. To jim ni bilo težko, ker so morali finški socialisti po premirju z Rusijo iti iz vlade. Nadomestili so jih člani drugih strank, ki so prijatelji Hitlerjeve Nemčije.

Finska je vstopila v to vojno v zavesti, da če bo Nemčija poražena, bo tudi finske neodvisnosti konec. Švedska v tem konfliktu večinoma simpatizira s Finsko in Nemčijo vsled nordijske solidarnosti in pa ker povprečen šved Ruse mrzi, pa naj bodo caristi ali Stalinovi komunisti.

A v Angliji Hitlerjeva poteza ni uspela. Mnogi toriji so se ob pričetku nemške invazije na Rusko sicer razveselili, a premier Churchill jih je posvaril in obljubil Sovjetski Uniji vso mogočo pomoč Velike Britanije.

Churchill je realist. On ve, da Hitler ni udaril v Rusijo zaradi sovraštva do komunizma, ampak iz golih osvojevalnih namenov. Njemu gre za ukrajinsko žitnico, za sovjetske oljne vrelce in sovjetske rude. Boj proti "komunizmu" mu je le preteza.

BITKA MED NEMSKO IN SOVJETSKO ARMADO NAJVEČJA V ZGODOVINI

Nemška vojaška komanda trdi, da je glavna sovjetska armada že strta in si ne bo mogla več opomoči. V Moskvi priznavajo, da je sovjetska armada morala prepustiti nemški precej osamljeni, toda sgo ga Nemci plažali z ogromnimi žrtvami. Uradni sovjetski komunisti pravi, da so našle nemške izgube do 13. julija en milijon mož ubitih in ranjenih, sovjetske pa le četrt milijona. Daje Rusi pa en tisoč; Nemci 3.000 tankov, Rusi pa 2.200. To obratno. Na gorji sliki je most nekje v Rusiji, ki so ga razstrelili sovjetski vojaki na umiku, zraven pa nemški vojaški most, po katerem nemške čete s svojimi stroji nadaljujejo prodiranje. Nemci priznavajo, da se sovjetska armada sijajno brani.

PRESOJANJE DOGODKOV DOMA IN PO SVETU

(Nadaljevanje s 1. strani.)

mornarici kontrolo nad severnim Pacifikom. V zaroti je udeležena tudi Velika Britanija, pravi Mayeda, ki velja na Japonskem za veččaka v mornaričnih in političnih zadevah. Sploh se na Japonskem propaganda proti Zed. državam čedalje bolj širi.

Norveški kronprinc Olaf je na nekem banketu v Londonu dejal, da je 90 odstotkov norveških pilotov v angleškem letalstvu in tisoče norveških mornarjev in služni v angleški mornarici.

Na ladji Maasdam, ki je bila potopljena prvi teden v Juliju, je bilo 2,018 vreč ameriške pošte.

Špijonaža je posebno v vojnem času silno nevarna posel, vzlic temu se peča z njo tisoče ljudi v vseh deželah. Dne 9. julija je bil v Londonu obesen 30 letni George J. Armstrong vsled špijonaže in korist Nemčije. Imel je zveze z nekim nemškim konzulatom v Zed. državah, kateremu je sporočal angleške vojaške tajnosti.

V Moskvi so cerkve baje spet polne. Ko je Nemčija napadla Rusijo, je patriarh ruske pravoslavne cerkve apeliral na verni narod, da naj bo zvest sovjetski vladi in ji pomaga v borbi. Dasi je bolan, je šel v cerkev in molil za zmago sovjetske armade.

Ako Rusija pade, bo sicer njenega komunizma konec, kajti upravo in posest nad njim bi prevzel nacizem in ruske prirodne vire izrabljaj za "nemški življenjski prostor". S porazenjem Sovjetske Unije bi se Hitler iznebil v kontinentalni Evropi zadnje države, ki jo še smatra za nevarno svojemu rajhu. Ob enem bi si pridobil prirodna bogastva, ki bi silno dvignila njegovo moč.

Tudi angleški toriji si ne morejo želeti takega izida vojne med Nemčijo in Rusijo. Kajti čim bi se Hitler po uspešni invaziji v Rusijo nekoliko odpočil, bi se Velike Britanije znova lotil in jo razbil. Tak je njegov načrt in prepričan je, da ga izvede.

Se največ uspeha je imel Hitler s svojim apelom za vojno proti "komunizmu" v Zed. državah. Chas. Lindbergh, Wheeler, Nye, Norman Thomas, Wood itd. so pospešili svojo kampanjo proti podpiranju Anglije, češ, sedaj je jasno, da to ni vojna za demokracije in Rooseveltove "štiri svobode" in v dokaz so nekateri poudarjali, da ako zmaga Stalin, bo to za svet večji udarec, kakor pa, ako zmaga Hitler.

Predsednik Roosevelt in člani njegovega kabineta tudi niso dremali in v protidokaz navajali, da bi padec Sovjetske Unije pod Hitlerja ne bi povečal nego tudi pospešil nacijsko nevarnost za Zedinjene države. Predsednik Roosevelt je vladil Sovjetske Unije sporočil, da ji želi v njeni obrambni vojni uspeh in da ji bo ta dežela pomagala.

Se največ škode delajo Rusiji sedaj komunisti v Angliji in v Zed. državah. Njihova nova taktika je tudi sedaj kakor voda na mlin Hitlerjeve propagande. Oni sicer mislijo, da delajo dobro za Rusijo, kakor so mislili do 22. junija, ko so tolkli po Angliji, Rooseveltu in po "imperialistični vojni". Ker niso ne tu ne v Angliji vpliven faktor, bo njihovo delovanje lahko prezreti. Glavno je, da se Hitlerju ni posrečilo pridobiti večino ameriške in angleške javnosti proti Rusiji in pa da sta ji angleška in ameriška vlada pripravljene pomagati.

Nemčija se pripravlja na mirno ofenzivo čim bo Rusija poražena. To sta izvedeli angleška in ameriška vlada. Hitlerjev pogoj baje je, da naj mu Anglija in Zed. države priznajo nadvlado nad Evropo, Anglija pa naj si ohrani, kar ima. Neuradno poročajo, da je za Churchilla in Roosevelta tak "mir" nesprijemljiv. Churchill je tudi izjavil, da se angleška vlada ne bo nikoli pogajala s Hitlerjem. Ako hoče torej Nemčija mir z Anglijo, bi moral Hitler odstopiti.

S Poljaki ima tretji rajh veliko težkoč. Zasovražili so Nemce in uganjajo sabotažo kjer morejo. Beda med njimi je velika in zahtevajo od okupacijske oblasti živil. Hitler bi rad ta problem za Nemčijo olajšal in išče za Poljsko takega Quislinga ali "poglavnika", ki je bil med poljskim narodom spoštovan, ugledna oseba. V Londonu, ki so o nemških mahinacijah na Poljskem dobro poučeni, pravijo, da so dosedaj vsi ugledni poljski politiki nemško ponudbo odbili. Posebno si nemška vlada prizadeva, da bi prevzel službo "poglavnika" grof Rostworowski. Bil je član poljskega senata, v politiki je konservativec in po stanu veleposestnik. "Avtonomni" Poljski bi dala Nemčija tudi precej sovjetskega teritorija, ki ga je zasedla v sedanji vojni.

V. G. Dekanozov je bil so-

je izbruhnila vojna, je s svojim štabom vred odpoval v Carigrad, da se od tam vrne v Rusijo. A tu je zvedel — kakor pravi depeša iz Carigrada dne 9. julija, da mu bo, ko se vrne, slaba predla. Kakšen poslanik neki je bil to, ki niti s svojimi špijoni ni mogel uganiti, kaj plete Nemčija proti Rusiji!

Ako bi bil vlado v Moskvi o Hitlerjevi nakani obvestil, bi se sovjetska armada boljše pripravila in ne bi bilo tolikšnih izgub. Tako pa je Dekanozov Moskvo le obveščal, da so odnošaji med njim in nemško vlado "nespremenjeni" torej uradno prijateljski. Dekanozov vsled tega greha baje ni hotel skončati svoje poti v domovino nego je ostal v Bolgariji.

MOJE SANJE

Maksim Gorki

Časopisi so že objavili nekaj mojih povesti. Znanci so me hvallili in prerokovali, da po stanem se znamenit pisatelj. Ali jaz nisem verjel takšnim prerokbam. Zdelo se mi je, da niti sami preroki ne verjamejo v to kar mi prerokujejo.

Biti pisatelj — o tem tedaj še sanjal nisem. V mojih očeh je bil pisatelj nekaj, kakor čarobnik, človek, kateremu so odprte vse tajnosti in vsa srca. Ena dobra knjiga se je dotikala moje srca, kod godalo velikega umetnika, po tem je pejo moje srce, stokalo od srčnosti ali žalosti ali še veselilo — kakor je pač pisatelj hotel.

Ne v to srečo, da postanem še enkrat pisatelj, v to takrat nisem verjel! To pa, da so moje povesti bile tiskane, smatral sem kot srečno naključje, približno tako, kakor če se človeku včasih zahvaljujoč srečnemu naključju, posreči, da skoči tako visoko kolikor je sam visok.

V tem času sem se občutil še zelo nesigurnega na svojem potu. Tlo se mi je zibalo pod nogami, kakor da se me je zemlja hotela otresti, me vreči od sebe. Živel sem kakor v kakšni pari ideji, ki so na drugi, bile nasprotno, meglenih želja in občutkov. Vse življenske poti so stale prepletene pred menoj in nisem bil na jasnem, katere je moja pot. Letal sem okoli kakor ptica, katere se je zalelela v eno sobo, čigar okna so sicer svetla ali steklene plošče zapirajo pot v svobodo. A te plošče je tako težko razlikovati od zraka.

Kot otrok in kot deček sem izkusil mnogo gorja in mnogo žaljenj. Srečaval mnoga trda srca, zlobne neumnosti in brezpomembne laži. Zato sem si v življenju moral pri ljudeh poskati nekaj s čemur bi uravnovesil težo, katero sem nosil v svojem srcu. Moral sem se zopet zravnati.

Ali človek mora biti Samson

— ali pa še močnejši od Samsona, da ostane pri življenju zraven vseh barbarških malenkosti, katere spremljajo človeško življenje. Ti po načinu človek marjev pijejo človeško kri, izjijejo jo in zastrupljajo, cepijo v človeka mrzlico hudobije nezaupanja in prezira do ljudi. Človek mora biti slep Samson, da se pretolče skozi oblake zastrupljenih nesramnosti in da ga to ne okuži, da ga ne podvržejo pod svojo oblast.

Blodil sem z odprtim srcem skozi malenkostne zlobnosti in čez odurnosti življenja, prehajal kakor čez šiljaste žebelje in steklo. Včasih se mi je zdelo kakor da sem že enkrat živ, kakor da nisem imel ničesar več pričakovati in videti. Kljub temu sem hotel živeti, hotel videti lepoto in čistost, ker tudi to obstoji, tako vsaj govore knjige velikih pisateljev sveta — obstoji lepota, obstoji čistost, torej jih moram tudi jaz najti!

Ce je življenje grdo in zamazano kakor kakšno staro zapuščeno pogorišče, ga je treba očistiti in olepšati na račun lastne duše, lastne volje potom fantazije. Do tega zaključka sem na koncu prišel.

Ali če bi vedeli s kakšnim navdušenjem sem to delal in kako pogosto se moram danes smejeti sam sebi, ko se spominim, kako neplodni so bili vsi moji poskusi, da polepšam življenje ter da, z duševno svetlobo razsvetlim temno praznoto, katere me je obdajala.

O ohijskem dnevu SNPJ in o predlogu Toneta Tomšiča

Cleveland, O. — Na praznik ameriške neodvisnosti, dne 4. julija, smo se mnogi iz Clevelanda in iz drugih naselbin v tej državi napotili v Girard na drugi ohijski dan SNPJ, ki je bil praznovan v Avon parku. To je velik prostor in dokaj primeren za take prireditve. Ljudje so bili po vsem prostranem vrtu in v paviljonu, pa je težko presoditi, koliko jih je bilo. Po mojem računu kakih 3,300. Mislim sem, da jih bo še več. Vreme je bilo v Girardu ugodno, a v okolici je deževalo, kakor so pravili, vso noč in še tudi zjutraj.

Iz Clevelanda v Girard smo imeli krasno vožnjo. Nazaj grede pa je bila že tema in smo se zabavali s petjem, debatiranjem, s šalami in pa gasili žejo večinoma z "mehkimi pičicama".

Program na prireditvi ohijskega dneva SNPJ je bil skoro preobširen. Večinoma so ga izvajali mladinski krožki jednotlivih društev. Ljudem so se vsi dopadli. Govornikov je bilo precej. Večinoma so izrekli le nekaj pozdravnih, vzpodbudnih besed. Zelo jedrnat so se izrazili Michael Kumer v angleščini, v slovenščini pa Math Petrovich, Milan Medvešek, C. Zarnik, M. Tušek, J. Snoy in pa Frank Zaitz, ki je bil na tej proslavi glavni govornik.

Njihne govore so ljudje z užitkom poslušali in lahko rečem, da dokler bo imela SNPJ tako skrbne in agilne člane v glavnem odboru, se lahko zanesemo nanjo. Vidimo jih na prireditvah kamor koli jim je mogoče priti in pomagajo k uspehu.

V Girardu smo se spet srečali z nešteti prijatelji in znanci obeh spolov. Tudi mnogo delegatov prihodnje konvencije je prišlo in njihnih namestnikov. Sugestiral sem v prejšnjem dopisu, da se bi podpisali v posebno polo, da bomo videli in vedeli, kdo je prišel na to slavje. In res je John Rovnan poskrbel, da je bila v njegovi pisarni v paviljonu v ta namen pripravljena pola, kamor so se podpisovali. Ne vem, če so se vsi, kar jih je prišlo, da se one, ki jih ni bilo, vem, da se niso. Mogoče so imeli sledaji kake zadržke, nekaterim pa se zdi škoda "copakov". Proslave drugega ohijskega dneva S. N. P. J. ni to prav nič motilo. Izvršila se je vzorno v vsakem oziru.

Priznanje odboru, ki je izvršil priprave, in vsem delavcem, posebno točajem in kuharicam, ki so delali ne da bi gledali na uro, klaj bo konec njihovega

sihta. Postržba je bila imenitna. Naj omenim tudi Toneta Valentiniča, ki je pobiral oziroma zbiral "copake". Bil je namreč blagajnik priredbe. Na ta posel se dobro razume (enako tudi podpisani "večni popotnik"). Oba rada zbirava \$, čeprav jih morava nato do centa točno pošteno oddati. V pojasnilo "Big Tonyju" v Californiji naj omenim, da na njegov predlog nismo pozabili. Dobil sem nadaljnih pet podpornikov. Ti so: John Bogatay, Girard, O.; on je delegat društva št. 49 SNPJ; George Smrekar iz Aliquippa, Pa., je tudi pristopil v ta krog podpornikov predloga. George je delegat društva SNPJ iz njegove naselbine. Matt Tušek, Power Point, ki bo na konvenciji SNPJ zastopal društva ondotne okolice. Odzval se je enako prijateljsko tudi Jože Irman iz Akrona, in pa Paul Česnik iz Painsville. Vsi so naši somišljeniki in trdno verujejo v naš delavski socialistični program. V imenu "Big" Tonyja in Proletarca vsem tem iskrena hvala. Anton Jankovič.

Po štirih letih vojne na Kitajskem

Dne 7. julija je minilo štiri leto, od kar je japonska armada pričela prodirati na Kitajsko, ne da bi napovedala vojno. Ob četrti obletnici vojne je japonska vojna oblast objavila statistiko izgub, v kateri pravi, da je bilo ubitih v tej dobi 2.015.000 kitajskih vojakov, japonskih pa samo 109.250. Kitajsko vojno ministrstvo pa je objavilo svoje številke. V njih pravi, da je bilo ubitih in ranjenih 1.600,00 Japoncev.

PROSVETNA MATICA

V fond Prosvetne matice so plačala društva, klubi JSZ in druge organizacije v aprilu, maju in juniju 1941 kot sledi:

Četvilka in kraj društva	Vredn.
1. SNPJ, Chicago, Ill.	\$ 6.00
16. SNPJ, Milwaukee, Wis.	6.00
47. SNPJ, Springfield, Ill.	6.00
104. SNPJ, West Allis, Wis.	6.00
107. SNPJ, St. Louis, Mo.	6.00
118. SNPJ, Pittsburgh, Pa.	6.00
126. SNPJ, Cleveland, O.	12.00
154. SNPJ, Sugarite, N. Mex.	3.00
168. SNPJ, Conemaugh, Pa.	3.00
198. SNPJ, Willard, Wis.	6.00
254. SNPJ, Bon Air, Pa.	3.00
275. SNPJ, Maynard, O.	3.00
321. SNPJ, Warren, O.	6.00
425. SNPJ, Triadelphia, W. Va.	2.76
434. SNPJ, Arma, Kans.	6.00
Fed. SNPJ, E. Ohio in zap. W. Va.	6.00
Fed. SNPJ, Conemaugh Valley, Pa.	12.00
Fed. SNPJ, Kansas	12.00
Fed. SNPJ, E. Ohio in Penna.	12.00
KLUBI J. S. Z.	
3. Oglesby, Ill.	1.00
47. Springfield, Ill.	3.00
118. Canonsburg, Pa.	6.00
DRUGE ORGANIZACIJE	
Soc. pevski zbor "Svoboda", Detroit, Mich.	12.00
Soc. pevski zbor "Naprej", Milwaukee, Wis.	6.00
Dram. društvo "Ivan Cankar", Cleveland, Ohio	12.00
Dram. klub "Slovenija", Barberton, O.	6.00
PODPORNE ORGANIZACIJE IN POSAMEZNIKOV	
John Berlag, Detroit, Mich.	2.00
Fed. SNPJ, Colo. in N. Mex.	3.00
Skupaj.....	\$173.76
TAJNISTVO P. M.	

Tole mi ne gre v glavo?

Kako je mogoče, da nemška kopna armada tako lahko zmaga kjerkoli prične z ofenzivo? Niti mogočena sovjetska armada je ni mogla pognati nazaj! Mar so naciji res "nepremagljivi"?

IGNAZIO SILONE:

FONTAMARA

ROMAN IZ FASISTOVSKA ITALIJE

Z avtorjevim dovoljenjem prevedel TALPA

(Nadaljevanje.)

Luč

"1. junija 1929." je pričel pripovedovati stari, "je bila Fontamara prvič brez električne luči. 2. junija, 3. junija, 4. junija je ostala Fontamara brez luči.

Prav tako v naslednjih dnevih, v naslednjih mesecih, dokler se ni Fontamara končno privadila mesečini. Od mesečine do električne luči je potreboval naš kraj sto let: to je bila dolga pot preko olivnega olja in petroleja. Za povratek od električne luči do mesečine pa je zadoščal en sam večer. Mladina te zgodbe ne pozna, a mi stari, mi jo poznamo. Mi vemo, da se vse novo, za kar moramo biti južni kmetje v poslednjih sedemdesetih letih hvaležni Piemontezom, prav za prav omejuje le na dve reči: na elektriko in cigarete.

Električno luč so nam zopet vzeli. Cigarete pa naj si kar obdrže zase. Kajti nam je zmeraj zadoščal tobak.

Ko prvič ni bilo luči, se nam prav za prav ni bilo treba čuditi? Vkljub temu pa smo bili vsi iznenadeni.

Za Fontamaro je postala namreč električna luč naravna sila; nihče je ni plačeval, že več mesecev ne. Končno je izostal občinski sel, ki nam je stalno prinašal mesečni račun z žigom "neplačano". Ta papir pa je bil tudi edini papir, ki smo z njim snažili pipe. Ko pa se je sel poslednjič prikazal, bi ga to skoraj veljalo življenje. Skoraj bi ga namreč pri vohodu v vas zadel strel. In sicer kljub temu, da je bil prav previden. Prispel je Fontamaro, ko je vedel, da so možje na delu in da so samo ženske in otroci doma. Bil je zelo ljubezljiv in je delil izkaznice z bedastim, usmiljenim režanjem: "Nič hudega!

Ko smo prispeli v vas, smo najprej srečali Generala Baldissero, ki je poleti v pozno noč krpal v svitu cestne svetilke čevlje. Krog njegove delovne mize so stali otroci: in mu pomelali pile, žeblice, nože, smolo, niti in usnje, vrhu tega pa so mu razlili še kablčič z umazano vodo po nogah, da je grmeč preklinjal vse okoliške svetnike priprošnjike; takoj nas je vprašal, ali je pri svoji starosti in slabih očeh zaslužil, da so mu vzeli električno luč in kaj si kralj Umberto pač pri taki nesramnosti misli.

Ni tako enostavno, pogoditi misli kralja Umberta! Seveda so bile ženske, ki so jadrkovale. Zenske, katerih imena je odveč naštet. Zenske, ki so čepale pred hišnimi vrati, dojile otroke in zraven tarnale. Pritoževale so se, da so jim odvzeli luč, kakor bi bila njihova beda v temi še temnejša. Midva, Michele Zompa in jaz, sva obstala pri mizi pred gostilno Mariette Sorcanere. Takoj nato je prispel Jacobo Losurdo z oslico, nato še Pontius Pilatus, ki je nosil na hrbtu škropilnico za žveplanje. Prišla sta Antonio Ranocchia in Baldovino Sciarappa, ki sta dotlej obrezovala trte, in potem so še prispeli Giacinto Barletta, Venerdi Santo, Ciro Zirona, Papisisto in še drugi iz peščene jame. Vsi so govorili o električni razsvetljavi, o davkih, o novih davkih, o starih davkih, o občinskih davkih, državnih davkih in zmeraj ponavljali isto, ker ostane pač ta stvar zmeraj ista. Medtem pa je pristopil k nam neki tujec. Nihče ga ni opazil.

Tujec s kolesom. Kdo bi neki bil ob tej uri? Teško reči. Tisti od razsvetljave ni bil. Tudi tisti od občine ne. Tisti od sodnije še celo ne. Bil je eleganten mladič z nežnim, gladkobritim obrazom, z ustecami kakor iz kukregega srca. Z eno roko je držal kolo za krmilo in ta roka je bila majhna in gladka kakor trehuh kušarice. Nad čevlji je nosil bele dokolenice.

Takoj smo utihnili. Jaano nam je bilo, da je ta mladič prišel radi novega davka. Nobenega dvoma ni moglo biti. Nobenega dvoma tudi, da je zaman prišel in da bodo njegovi

PREREKANJA NA SHODIH GLEDE VOJNE

Na shodih v Zd. državah, na katerih argumentirajo za vetop in proti vmešavanju te države v vojno, se dostikrat dogode kravali, in tudi pretepi. Gornja slika predstavlja en tak prizor, ki se je zgodil na Willkiejevem shodu.

papirji doživeli isto usodo kakor tisti, ki jih je prinašal Innocenzo La Legge. Samo eno vprašanje nas je še zanimalo: Kakšen nov davek naj bi to pač bil? Vsakdo je na tihem o tem razmišljal. Toda zaman.

Medtem pa je tujec že dvakrat ali trikrat z meketajočim glasom povprašal po hiši vdove junaka Sorcanere.

Marietta Sorcanera je bila navzoča in je zapirala vhod v gostilnico s svojo ogromno nosečnostjo, ki je bila že tretja ali četrta, odkar je njen mož padel v vojni. Zapustil ji je srebrn red in pokojnino, ne pa troje ali četvero nosečnosti. Sorcanera pa je baje imela v povojnem času radi slave pokojnega često opravka z višji mi osebami. Nekoč, pri neki častiti patriotski slovesnosti v mestu, je sedela poleg škofa. Takrat je bila pred drugim porodom. V takem stanju je zmeraj vplivala nedostojno in vzbujala pozornost. Škof, ki je imel bistre oči, jo je vprašal: "Ste se pač zopet omožili, moja ljubava?" Zanikala je. Škof je, tako pripovedujejo, začuden pokazal na njen obseg, Marietta pa, ki ni bila na to pripravljena, je samo rekla: "Spomin na junaka."

Gostilničarka je znala torej občevati z višji mi osebami. Zato je tujca tudi takoj povabila, naj sede k mizi. Ta pa je izvelkel iz žepa velike pole in jih položil predse.

Ko smo zagledali pole, so izginili iz nas poslednji dvomi. Pole so bile tu, nove pole za obdavljenje. Preostalo je samo vprašanje: za kakšen davek?

Tedaj pa je začel tujec tudi že govoriti. Takoj smo spoznali v njem meščana. Od vsega, kar je govoril, smo le malokaj razumeli. Ni se nam posrečilo dognati, za kateri davek gre.

Stali smo tamkaj s svojim orodjem, sekirami, krampi, lopatami, brizgalnico za žveplanje in z oslico Jacoba Losurda. Spoznalo se je. Nekateri so odšli. Venerdi Santo, Giacinto in Papisisto so odšli. Baldovino Sciarappa in Antonio Ranocchia sta še nekaj časa prisluškovala govoricenju mestnega človeka, nato sta tudi onadva odšla. Jacobo Losurdo je nameraval še ostati, toda oslica je tudi njega prisilila k odhodu. Tako nas je z meščanom ostalo končno le še četvero.

Govoril je. Toda nihče ga ni razumel. Nihče ni doumel, kaj so na novo obdavljeni in kaj bi se sploh še dalo obdavliti.

Končno je meščan nehal govoriti. Obrnil se je k meni, ker sem stal najbližje, in mi pomolil belo polo, mi dal svinčnik in rekel:

"Podpiši!"

Čemu naj bi podpisal? Čemu podpisal? Od vsega njegovega besedičenja nisem niti deset besed razumel. Toda, četudi bi vse razumel, čemu bi moral podpisati?

Meščan se je obrnil h kafonu poleg mene, mu pomolil list, ponudil svinčnik in rekel:

"Podpiši!"

Tudi ta se ni ganil. Meščan se je obrnil k tretjemu kafonu,

mu pomolil list, ponudil svinčnik in rekel:

"Podpiši! Pa ti začni... Potem bodo še drugi podpisali..."

Bilo je, kakor bi govoril steni. Nihče se ni ganil. Ko vendar nismo vedeli, za kaj gre, čemu potem podpisovati?

Meščan je bil ves iz sebe. Zvok njegovega glasu se nam je zdel zaljiv. Toda ogibal se je govoriti o davkih. Nestrpno smo čakali na to, a govoril je o drugih rečeh. Nenadoma je zgrabil za bič, ki je visel na krmilu, in je začel z njim zamahovati, da me je skoroda oplazil po obrazu.

"Govori, govori!" je kričal, "pes ti prekleti! Zakaj ne govoriš?... Zakaj nočeš podpisati?"

(Dalje prihodnjic.)

TISKOVNI FOND PROLETARCA

XIV. IZKAZ

Na predlog Antona Tomičiča iz Oaklanda, Calif., in na apel upravnštva so se zadnji teden odzvale sledeče organizacije in posamezniki:

Girard, O. Michael Kumer (Universal, Pa.), \$1; po 50c: Jacob Bergant (Lisbon, O.), Peter Chufar (Canton, O.), John Bogatay (Girard, O.) in Frank Mihelich (Blaine, O.), skupaj \$3.00. (Nabrano na drugem objektivnem dnevu SNPJ, izročil Frank Zaitz.)

Cleveland, Ohio. Milan Medveshek \$3; Frank Barbič \$2; po \$1: Joe Franciskin, Louis Zorko in Frances Jez (Warren, O.); Joe Hiersich 25c, skupaj \$8.25. (Nabrano na pikniku kluba št. 27 JSZ in zbora Zarje, izročil Frank Zaitz.)

Presto, Pa. John Eržen \$1; Fr. Master 50c; Pavel Ralčić 30c; po 25c: Frank Strah, Jack Ambrozich, Matt Florjancich, John Dermotta, Martin Tratnik, Joe Ambrozich, Jack Dermotta, Frank Pastovrh, Lorene Kavčić, Silvija Sevič, Frank Skerl, John Dekleva, Neimenovan; po 15c: Jennie Jerala in Joe Koračić; po 10c: Kathy Mavrič, dva Neimenovana, Frances Zaletel, Matt Petrich, Frank Mudofer, Vencel Vidmar, Neimenovan; po 5c: Frank Mur in dva Neimenovana, skupaj \$6.45. (Nabrano na proslavi društva št. 166 SNPJ Frank Strah.)

West Newton, Pa. Joseph Juvan \$1.00.

Milwaukee, Wis. Frank Poličnik \$1.00.

Arms, Kans. Dražba petelina na pikniku društva št. 434 SNPJ \$3; Martin Gorenc \$2; skupaj \$5.00. (Poslal Martin Gorenc.)

Springfield, Ill. Po \$1: Joseph Ovca in Rose Zaverl; po 50c: Anna Oveca Frank Kramžar, Mary Kramžar, John Filipich, Frank Volk, John Močnik, John Oceppek, John Furan; po 25c: Josefina Močnik, John Goršek st., Mary Goršek, Anton Kakalaski, John Ibergrenik, John Lazar st., in John Lazar ml.; po 10c: Frank Piš, Victor Golob in Joseph Bertine, skupaj \$8.05. (Nabrano Anna Oveca). — Po 50c: Julia Filipich, John Zaverl in John Oceppek; po 25c: Frank Kalan, John Goršek ml., John Goršek st., Ann Aidich in Anton Golob, skupaj \$2.75. (Nabrano Louis Aidich.)

McDonald, Pa. Lorenc Kavčić \$2. Lorisin, O. Mary Kerzich \$1.00. Sheboygan, Wis. Dr. št. 344 SNPJ \$2.00.

Youngstown, O. Mildred Wargo \$2.00.

Tire Hill, Pa. H. Dolgan \$2.00. Girard, O. Po 50c: Frank Ravnikar in Matt Petrovich; Anton Jakich 25c, skupaj \$1.25. (Poslal John Bogatay.)

Borwyn, Ill. Frank Molan \$1.00. Skupaj \$46.75, prejšnji izkaz \$822.04, skupaj \$868.79.

Vesti iz Jugoslavije

Iz Slovenije smo nedavno prejeli od čitateljev Proletarca nekaj pism — vsa iz "provinc Lubiana", v katerih ljudje pišejo sorodnikom tukaj, da se jim hudo godi, da je okupacijska oblast (italijanska in nemška) zasegla kmetom skoro vso živino, da so morali žrtvovati večino žita, in da je med ljudstvom vsled teh okolščin glad stalen gost.

Kmet je obupan in strada. Industrija v Sloveniji je s tira. Okupacijska oblast je delavce in delavke poslala na prisilna dela in za hrano jim daje ričet s krompirjem, se glasi eno poročilo, ki je ušlo cenzorjem.

Novinska agencija Jugoslovanski Kurir nam pošilja svoja poročila, izmed katerih smo izbrali za priobčitev sledeče njene vesti:

Nemški tisk o razmerah v Hrvaški

Washington, D. C., 2. julija, 1941.—Dop. Central. tisk. urada pri Kr. poslanstvu v Washingtonu prejema od Dop. Central. tisk. urada iz Berna v Švici sledeče poročilo:

"Poglavnikove" izjave

"Deutsche Allgemeine Zeitung" objavlja izjavo dr. Ante Pavelića o razmerju med hrvaškimi in nemškimi narodom. Dr. Ante Pavelić pravi, da so odnosi hrvaškega naroda do nemškega naroda posledica čustev trajnega bratstva v vzajemnih borbah na bojnem polju. Hrvaška pripada definitivno in brez vsakršne izjeme k osi, s katerim je danes hrv. narod zvezan na življenje in smrt. Hrvaška sprejema v polni meri nemško tezo o majhnih narodih, t. j., da je hrvaški narod le ena manjšina in kot tak sestavina velikega nem. naroda. Hrvaška je danes povezala vso svojo usodo z velikim nem. rajhom. Med narodno-socialističnim programom in onim vstašev obstaja povsem jasno sorodstvo in velika vez.

"Hrvaška," je dejal hrvaški "poglavnik", "se ima razdeliti v enaindvajset žup ali okrajev, ki ustrezajo nemškimi okrožjem ali "Gau-om". Hrvaška označba župe je popolnoma gotskega ali nemškega porekla. Zato je ta porazdelitev novega hrv. ozemlja na župe, oziroma "Gau-e", v popolnem soglasju z narodno-socialistično in nemško ustanovitvijo nove države. V Hrvaški ne bo več brezposelnih delavcev, ker je bilo pet tisoč delavcev že poslanih na Nemško, a te dni pa jih bomo poslali še nekaj tisočev.

Volitev vojvode Di Spoleto za hrvaškega kralja

"Muenchener Neueste Nachrichten" objavljajo dopis iz Zagreba, v katerem je rečeno, da je največja naloga notranje hrvaške politike stvoritev narodnega predstavnštva. To narodno predstavnštvo, ki bi se domnevno moralo popolnoma svobodno izvoliti, bo moralo s svobodnim glasovanjem izvoliti vojvodo di Spoleto za kralja Hrvaške. — Kraljevi dvorec bo v okolici prestolnice.

Kar je najnujnejše, je vzpostavitev sodelovanja vstašev s političnimi nasprotniki v Hrva-

ški in pa s srb. pravosl. manjšino v Bosni in Slavoniji. Nove mu režimu na Hrvaškem se pojavljajo največje težave pri ustvarjanju hrv. narodne sloge, zlasti pa v krajih, kjer je večina prebivalstva še vedno zvesta Hrv. kmečki stranki kakor tudi drju. Mačku. Hrv. kmečka stranka in dr. Maček sta še vedno v sporu z vstaši.

Vsi Zidje, ki bivajo v Hrvaški, morajo v določenem roku prijaviti vse, kar lastujejo. Za vse kršitve te vrste so določene zelo stroge kazni. Državni uradniki in osebe, ki pripadajo k svobodnim poklicem, morajo v roku štirinajstih dni prijaviti z zakoni svoje rasno in plemensko pripadnštvo. Zidje so popolnoma izključeni iz vsakršnega kulturnega in športnega življenja tako, da ne morejo delovati niti za film, niti za radio, niti v tisku in niti ne na odru.

Bolgarija pozdravlja Hrvaško

Bolgarska lista "Slovo" in "Nova Večer" izražata veliko veselje ter "bratsko" čestitata Hrvaški k temu, da si je izbrala člana savojske dinastije za kralja.

V Smederovu bilo ubitih 4,00 ljudi

Madžarska brzajavna agencija službeno potrjuje vest, da je bilo ob priliki eksplozije v smodnišnici v Smederovu na Donavi ubitih 4,000 ljudi. Pri tej eksploziji je bilo ranjenih nekaj tisoč ljudi, porušenih nekoliko tovarn in železniških vagonov.

VSAKDANJE LAŽI

Brivec: Takoj ste na vrsti, gospod!

Prodajalec: To blago vam lahko priporočam, ker sam nosim tako perilo.

Zobozdravnik: Niti čutili ne boste...

Urad: V nekaj dnevih dobite točen odgovor.

Napovedovalec v radio: Zdaj sledi zabavna igra.

Mladi mož: Še nikdar nisem nobene tako ljubil kakor tebe.

Natakar: Da, popolnoma sveže, pravkar pečeno.

Zagovornik: Če ne bi bil popolnoma prepričan o njegovi nedolžnosti, bi me sploh ne bilo tu.

Zakonec: Važno sejo smo imeli.

Vremenska postaja: Za praznike se obeta milo in suho vreme.

Prijateljica: Kako izvrstno ti pristojta ta klobuk!

Založnik: Vašega dela ne moremo sprejeti, čeprav je sijajno, ker...

Prodajalec rib: Danes zjutraj ujete — garantiram!

Gospodinja: Kako me veseli, da ste prišla! Tako rada bi vam kaj ponudila, pa...

Piknik Prešerno

Chicago. — V nedeljo 20. julija priredi pri Keglu v Willow Springsu piknik pevski zbor France Prešeren.

Zbor zagotavlja vsem dobro postrežbo in obilo zabave. Torej na svidenje. — F. T.

Za redilne, okusne obede—

HOTPOINT
električni štedilnik

SAMO

\$97.50

z vašim starim štedilnikom

* Cena se lahko spremeni brez obvestila.

Brezplačna instalacija

v katerem koli eno, dvo ali tridružinskem, docela rezidenčnem poslopju v Chicagu, ki zdaj dobiva Edison postrežbo.

KADAR KUHA TE Z ELEKTRIKO, SE BISTVENI VITAMINI, RUDNINE IN OKUS OBRDŽE V JEDI — SE NE IZKUHajo

VSE
TE
PREDNOSTI

- 3 hitrostne Calrod površinske edince, vsaka s 5 izmerjenimi toplotami.
- 5 vročinski varčevalni kuhlalnik z neprodušnim pokrovom.
- Zaprta peč za vse namene.
- Calrod oprema za peko z odvajalcem vročine.
- Zareč pražilec.
- Popolnoma s porcelanom emajliran, znotraj in zunaj.

Oglejte si te moderne električne štedilnike pri svojem trgovcu ali pa v katerikoli naših 11 trgovin.

Commonwealth Edison Company

SLOVENSKE IN
ANGLEŠKE KNJIGE

Največja slovenska
knjigarna v Zd. državah

Pišite po cenik PROLETARCU

2301 S. Lawndale Ave., Chicago

KRITIČNA MNENJA, POROČILA IN RAZPRAVE

KOMENTARJI

Poglavnik Pavelić strelja "komuniste". Vsak nezadovoljen Hrvat v "neodvisni" Hrvatski mu je "komunist". In ako bo postrelil vse, ki so nezadovoljni in vsled tega označeni za komuniste, bo od hrvatskega naroda ostal le njegov "poglavnik", žandarji in drugi podrepani.

Galicija je v prejšnji svetovni vojni veliko trpela. Tudi mnogo slovenskih fantov in mož je bilo uničenih v nji. Leta 1939 je bila spet v plamenih. Naciji so izgnali iz nje poljsko armado in jo nato prepustili Rusiji. Sedaj je Galicija zopet pod nacija. Glavno mesto Lvov, komaj da so ga za silo popravili po vsaki prejšnji vojni, je zopet opustošeno. Kar ni so uničile bombe, je dovršil požar. Civilnega prebivalstva je bilo ubitoga v sedanjih vojni toliko, da so se vršili "masni" pogrebi in "masni" pokopi. Lvov ima, oziroma je imel približno četr milijona prebivalcev.

Kardinal William O'Connell v Bostonu v sovrastvu do Anglije za "fathrom" Coughlinom nič ne zaostaja. On je starosta katoliške hierarhije v Zed. državah, vrh tega jako bogat in poglavar najbolj nazadnjaških katoliških škofij na vzhodu te dežele. Pomaga prohitlerjevi organizaciji "America First" kolikor more. Kardinal O'Connell se je razjel posebno nad katoliškim škofom Josephom P. Hurleyjem v St. Augustine, Fla., ki je po radiu priporočal, da kar se sedanje vojne tiče, naj ameriško ljudstvo sledi Rooseveltu in pa da naj ima on (predsednik) pravico odločiti, kdaj se umešamo v vojno, ne pa kongres. Razlika med tema dvema visokima katoliškima dostojanstvenikoma je le, da je eden — kardinal O'Connell proti Angliji, škof Hurleyje pa za pomoč Angliji. To pomeni, da sta v politiki zelo posvetna človeka, posebno še kardinal O'Connell, ki se sicer dela za fanatičnega katoličana. A sovrastvo do Angležev mu je vendarle bolj v koži kot pa mržnje do Hitlerjevega paganizma. Anglija katoliške hierarhije ne preganja. Nemčija jo. Vzlic temu želi stari kardinal v Bostonu Hitlerju zmagati.

Frank Kerže piše v Glasu Naroda o Hitlerjevemu divjanju po svetu in o njegovih pripravah za nove upade in nova nacijska osvajanja. Pri tem se obreguje ob njegove "agente", med katere je prišel tudi Normana Thomasa. To ne bi bilo slabo, če bi bil Kerže edini, ki

šteje Thomasa v nacijski tabor. A to delajo mnogi, ki so pristali borbe za strmoglavljenje hitlerizma. Nikomur več ni skrito, da smatra pronacijska, protiangliška "America First" Thomasa za enega izmed svojih glavnih propagatorjev. Senatorja Wheeler in Nye, Chas. Lindbergh, Flynn, upokojeni general Wood, ki načeljuje eni najbogatejših korporacij v tej deželi, predsednik ameriške trgovske komore in drugi so po 22. juniju pričeli novo ofenzivo "proti vojni" pod masko, da je Hitler v borbi z brezbožno Rusijo. Torej če nečemo pomagati njemu, čemu naj bi pomagali "barbarski, tolovajski Rusiji!" Thomas, ki je nedvomno iskren pacifist in izolacionist, v svoji propagandi ne misli slabo, toda ako vprašate delavsko stranko v Angliji, se ne bo glasilo lepo, kar misli o njemu. Sicer pa je Thomas le še individualist. Politična organizacija, ki jo je prevzel za Morrisom Hillquitom, več ne eksistira. Na delu pa so mednarodni socialisti, da jo obnovijo, kar bo težavno delo.

L. Ambrozich iz Milwaukeeja poroča, da se je socialistična stranka ločila od LaFolletteove progresivne stranke in bo v bodoče spet samostojno delovala. To je dobro, v kolikor je. Kajti ko se je S. P. pridružila za politično akcijo progresivcem, je bila še stranka. Imela je svoj tisk in dokaj močno organizacijo. A vsled te nesrečne združitve in notranjih bojev je oboje izgubila, pa bo morala sedaj pričeti vse od kraja. Njen piknik ni imel letos niti malo tolikšnega odziva kakor nekoč vsled istih vzrokov. Glavni govornik je bil Norman Thomas, ki je navdušeno govoril proti vojni in proti ameriškemu umešavanju v vojno. Tudi Jože Stalin je od avgusta 1939 pa do 22. junija to leto tako govoril, pa ni nič pomagalo. Človek lahko še tako lepo govori za mir in zoper vojno, toda besede niso kanoni, bombniki in tanki.

Rev. Trunk se trudi v potu svojega obraza, da bi opravičil sodelovanje katoliške cerkve v Italiji z Mussolinijevimi režimom. Pa ne gre! Saj sam ve, da tako je, pa če mu je vseč ali ne. Pravi, da mu ni, in da je cerkev vse nekaj drugega kakor pa tista duhovščina, ki lomi klopca za fašistično Italijo. Ako ne bi poznali njenih vloge v Avstriji, v Španiji in sedaj tudi v Zed. državah, bi mu morda verjeli. A tako pa mu nikakor ne moremo.

FRANCOZI V SIRIJI SE PODALI ANGLEZEM

Dne 13. julija je bila končana še ena vojna, namreč med angleškimi četami in francoskimi posadkami v Siriji. Trajala je pet tednov. Angleži in "svobodne francoske čete" so invadirale Sirijo radi njene strateške važnosti, in največ pa, ker so Francozi dovolili Nemcem Sirijo za oporišče. Zadnje nedelje je bilo podpisano premirje. O bodoči uredbi svetopisemske Sirije se bodo pogajanja med angleško in francosko vlado izle vršila. Na sliki pri št. 1 je Damask, ki so ga vzeli Angleži, in pri št. 2 starodavno feničansko mesto Sidon, ki so ga Angleži okupirali po vroči bitki. Francoski poveljniki v Siriji je uvideli, da bi bil nadaljni odpor izgubljanje življenj po nepotrebnem, pa se je podal.

Kaj je s Slovenijo? Kdo pravzaprav je ima v oblasti? Minuli teden je italijanska-nemška komisija dovršila pogajanja za razkosanje slovenskih krajev in ostale Jugoslavije, a kaj točnega o "končnoveljavni" razdelitvi Slovenije med Italijo in Nemčijo, ko to pišemo, še nismo izvedeli. En vir trdi, da je Italija prepustila "provincio Lubiana" Nemčiji in si bo obdržala samo Primorsko ter nekaj dodatnih krajev. Slovenci, ki so bili pod Jugoslavijo, bi bili potemtakem deljeni vsi Nemčiji, razen Belokrajincev, ki jih je dobil Pavelić, in Prekmurcev, ki jih je vzela Madžarska. Iz pisem, ki smo jih prejeli od tam, je razvidno, da ljudstvo v Sloveniji prav nič ne ve, kako vladajo v Berlinu in v Rimu za njegovo kožo. Še nikdar v moderni zgodovini ni bilo časopisje tako pod cenzuro in prisiljeno služiti diktatorjem, kakor je v Evropi sedaj. Drugi vzrok nepoznanja sedanjih dogodkov v Sloveniji je, ker so jo imeli v rokah klerikali. Njim je le za interese hierarhije in njenih posestev. Vse svobodne kulturne ustanove so zatrli, ali pa zavrli, da niso mogle funkcionirati. V Zed. državah so prevzeli med Slovenci vodstvo nad relikom za Jugoslavijo klerikali in radevolje pristali v pogoj, da naj bo pomožna akcija strogo nepolitična. To je dobro, v kolikor je izvedljivo. A kar slovenski narod danes rabi, je tako akcijo, kakršno vodi za Čehe Edvard Beneš in za Poljake Vladimir Sikorski. Dr. Miha Krek ni za tako nalogo. S svojimi simpatijami do fašizma se je že preveč kompromitiral.

John (Lindy) Lokar v Clevelandu ima že nekaj let službo pri sodniku Franku J. Lauscheu. Ni bila težavna. A sedaj je, ker se je Lausche pognal v kampanjo za županski mandat. Mladi Lokar, ki se je razvil v dobrega organizatorja, ima sedaj priložnost, da demonstrira v kampanji za svojega promoterja vse svoje zmožnosti. — J. P.

Ameriški komunisti so jih poslednje tedne veliko slišali. Do 22. junija so klicali ljudi v "American Peace Mobilization", napadali "warmongerja" Roosevelta, tolkli po Angliji in njeni vladi in hvalili "dalekovidno" sijajno mirovno politiko Josipa Stalina. Pa so se v 24. urah zaobrnil, kakor vojaška četa, ki maršira v eno smer, pa se mora na povelje mahoma ustaviti, se okreniti in marširati nazaj. V zgodovini mednarodnega delavskega gibanja bodo imeli komunisti zelo žalostno poglavje. Njihovo početje skozi zadnja leta je nemogoče opravičiti ali upravičiti. Napačno je bilo in to ostane pribito. Kominternu je poma-

gala zrušiti nemško demokratično republiko in nato sklenila čez nekaj let celo pakt s svojim smrtnim sovražnikom, o katerem bi lahko vedela, ako je le količkaj hotela vedeti, da ji bo ob prvi priložnosti pognal nož v hrbet. Vzlic tej njeni usodni zmoti so naše simpatije s Sovjetsko Unijo. Kajti če bo poražena, bo to ob enem poraz za vso Evropo in ves svet.

Radniška Borba v Clevelandu, ki je glasilo jugoslovanskih eselpistov, se nas tu in tam spomni z zelo nelaskavimi komentarji. Po njenem mnenju je Proletarac "psevdosocijalistični" list in tudi drugače nič prida. Prijema nas zaradi kritike proti nji, ko je izjavila, da je proti zbiranju prispevkov v pomoč Jugoslaviji. Uči nas, da na svetu ni narodnostnih problemov, ne religioznih, ne ženskega vprašanja itd., pač pa samo en problem, in to je delavski. Kdor torej deluje za podpiranje kakega naroda, "piha v sovistični rog". Ako so na svetu narodi, sta samo dva, pravi Radniška Borba, in sicer kapitalistični in delavski. Zameri nam posebno zato, ker smo rekli, da njeni ljudje rešujejo svetovne in druge probleme v kavarni ob srkanju turške kave. Pa je res tako.

Hrvatska Bratska Zajednica je bila nekaj dni v zelo neprijetnem položaju. Banka v Pittsburghu, skozi katero ima HBZ svoji čekovni promet, je glavnemu blagajniku sporočila, da je na podlagi Rooseveltove proklamacije njena gotovina "zamrznjena". Enako je storila neka banka v Detroitu, v kateri imajo vloge društva HBZ. Odborniki HBZ so s svojim odgovornikom šli k ravnatelju federalne rezervne banke in ga uverili, da je njihova Zajednica ameriška bratska podpora organizacija, ne pa služabnica kake tuje vlade, zato se Rooseveltova proklamacija nje ne tiče. Imovino Zajednice so s tem pojasnjevanjem in dokazovanjem "odtajali" v par dneh. Ta incident je bil precejšnja senzacija, posebno še, ker je banka vrnila članom HBZ in drugim Zajedničke čete s pojasnilom, da jih vsled "zamrznjevanja" njene gotovine ne more izmenjati. HBZ je bila storjena krivica, ki je popravljena. A ob enem ta dogodek pojasnjuje, kako zelo so v hrvatski javnosti razpaljeni duhovi zaradi vprašanja "neodvisne" Hrvatske in Jugoslavije. Izgleda tudi, da ameriški Hrvati pri zveznih oblastih niso kaj posebno na dobrem glasu. Krivi so si tega največ sami vsled svojih nesmiselnih bojev, tožb in denuncijacij.

V Argentini je neki samopostavljeni odbor črnogorcev izdal proklamacijo, v kateri na-

vdušeno pozdravlja "osvoboditev Črne gore izpod arabske tiranije" in vzklika: "Živela slavna dinastija Petrović-Njegoš! Živijo črnogorski narod!" — Petokoloncev torej tudi med Črnogorci ne manjka.

Narodni Glasnik (glasilo hrvatskih komunistov) je po 22. juniju spet v kampanji proti fašizmu. Do omenjenega dneva je bil le proti "imperialistični vojni", proti Rooseveltu in zoper Anglijo. Najnovejši "novi liniji" se je torej prilagodil hitreje, kakor pa novi liniji iz avgusta 1939, ki je komunistom določila, da naj z bojem proti fašizmu prenehajo in svoje pšice pa namerijo na imperialistično Anglijo in kapitalistične Zed. države. Nedavno je ameriška komunistična stranka izdala manifest, v katerem kliče ameriško ljudstvo, da naj pomaga Angliji, Kitajski in Sovjetski Uniji zrušiti fašizem. Sličen proglas je izdal tudi American Youth Congress, ki ga kontrolirajo komunisti. Do 22. junija so isti ljudje storili vse v svoji moči, da bi Anglija ne došla iz Zed. držav nikakršne podpore.

Maksim Litvinov, ki je bil pred sklenitvijo pakta med Berlinom in Moskvo, položen na polico, je postal za sovjetsko vlado spet poražen. On je nasprotnik fašizma iz prepričanja, za vzajemnost med deželami, za kolektivno varnost, in verjetno je, da je tudi za demokracijo iz prepričanja. Nedavno je govoril iz Moskve po radiu angleškemu ljudstvu in ga klical, da naj svojo vojno za zlom hitlerizma sedaj, ko je tudi Rusija v nji, čimbolj pospeši. Angleži svetujejo, da bi storila sovjetska vlada pametno, ako da komisariat vnanjih zadev zopet Litvinovu.

Martin Gorenc piše

Arma, Kans. — Cenjeni urpravnik Charles! Nič se ne čudi, še sem v vaših vrstah, ampak kot povsod, tudi tu bolj na "tail end". "Big Toneta" predlog sem tudi jaz na tihem takoj podpiral, ob priliki, sem si mislil, ga podprem pa na "glas". Vaš Tone Sular (bolj pravilno naš) mi je pa naložil dolar kazni, ker nisem posetil klubove priredbe (guilty!). Sicer se ne strašim dežja, rad pa se izognem "viharju".

Cakaj, sem rekel sam pri sebi, predno "odrajtam" tista dva dolarčka, pa poskusim dobiti enega naročnika Proletarcu. A bilo je brez uspeha; ni šlo. (Meni je uganka, kje in kako jih Sular "ujaga"). Nak, tako hitro se pa tudi jaz ne podam. Na dan praznika Neodvisnosti je imelo naše društvo piknik. Aha, si mislim, tukaj pa je malo "čenc"! Ko bodo bratje imeli v "ročcah", pa jih pocukam za rokav in kvodri bodo leteli v klobuk, kakor zrele češnje z drevesa. O, kako sem se motil! Niti dajma ni bilo! "Pij, Gorenc, pa se kaj zlaži," so mi kilčali. Pa sem pil in lagal. Res lušno je b'lo.

Cakajte, pa poskusimo srečo takole: prinesem iz kare velikega rdečega petelina in dregnem Pavla Kumerja v rebra. Kdo ne pozna Pavla, ki se vedno reži, kot jud, kadar mu "kšeft" dobro gre. Ej, ti Pavel si kakor rojen mešetar. Pomagaj mi, da prodava tega-le rdečkarja na "javni dražbi". "Sur, sur," pravi in že je šlo: "nikel, dva, pet, deset, petdeset, tolar, dva, tri," nič več. Do-

NE ČAKAJTE,

da prejmete drugi ali tretji opomin o potečeni naročnini. Obnovite jo čim vam poteče. S tem prihranite upravi na času in stroških, ob enem pa izvršite svojo obveznost napram listu.

bil ga je sam okrajni pravdnik. "Pa bo spet Pogorelec cigarkadil," se neko odreže.

Seveda kadil, je in pije, pa ne za groše, ki jih prejme v podporo lista "Proletarca", ampak za denar, ki ga pošteno zasluži z svoji častni službi, to vemo lahko vsi, če hočemo vedeti.

Tudi v urednika Zajca se tu in tam kdo zaleti, kot srakoper v krokodila, dasi ve, da mu ni do gležnjev ne bo nikoli segal.

Naj še omenim, da smo tudi kansaški majnarji dobili počitnice s plačo, in nekaj kredita za to bo gotovo dobil tudi predsednik John L. Lewis. Jaz pravim, kredit komur gre!

Martin Gorenc.

Slavnost SNPJ v Girardu bila uspeh

Girard, O. — V tukajšnjem Avon parku je mnogo let ni bilo toliko ljudi, kot na prireditvi ohijskih federacij SNPJ dne 4. julija. Avon park je bil nesekoč oglašan za najlepši "amusement park" v Ohio. Je res na lepem kraju, toda njegov najlepši del je sedaj gozd. Paviljon je prostran in ima dva "floora". V Gornjem je plesišče, a regularno pa služi mladini, ki se ob večerih tu zabava z "roller skating"; spodnji floor se rabi le, kadar je prostor oddan za piknike. Dne 4. julija so dobili na plesišče 1.800 vstopnin. Tistim, ki so plesali spodaj, pa je sploh ni bilo treba plačati. V spodnjem delu paviljona so prireditelji postaviličasne bare, pri katerih se je drenjalo več sto ljudi. Tudi kuhinja je bila tu. Zenske, ki so delale v nji, so dobile počitek šele ko je vsega zmanjkalo. Jevstvin so naročile toliko, da so se nekateri kar bali kaj bo, če ostanejo. Pa jih je bilo še pre malo.

Tudi pijače so veliko stočili. Kakih 40 polovic (sodčkov). Tudi mehke pijače so šle dobro v denar.

Sporred se je vršil na vrtu. V prvem delu so se zabavali otroci z raznimi igrami, nato so tudi starijši posegli v tekme.

Mladinski krožki SNPJ so v obširnem sporedu predvajali pevske in muzikalne točke. Posebno je ugajal krožek pod vodstvom Miss Novakove, ki je zapel venček slovenskih pesmi in nato eno angleško.

Pozdravni govor je imel Matt Tušek v imenu federacij, v imenu girardske občine pa župan Alex Whitford. Predsednik girardskega lokalna strojarske unije Gus Tomlinson je v svojem govoru izvajal, da je CIO napravil te delavce več dobrega v par letih kot AFL skozi vso svojo zgodovino. Navzoči so bili tudi glavni odborniki S. N. P. J., kar jih je v Ohio, razen Barbiča, ker je moral tisti dan delati. F. Rezek, ki je vodil program, jih je po redu povabil, da nagovore navzoče in poleg njih tudi nekaj drugih. Govorili so Matt Petrovich, Camillus Zarnick, Milan Medvešek, Joseph Snoy, Frances Mihevc in s par besedami je pozdravilo navzoče tudi več drugih. Michael Kumer iz Pene,

ki je govoril v angleščini, je vabil mladino na pristop v SNPJ. Frank Zaitz je bil glavni govornik v slovenščini. Govorniški in pevski spored je trajal približno tri ure.

Srečali smo se z rojaki iz vseh nasebin v Ohio, pa tudi iz drugih krajev je prišlo precej ljudi, na primer iz Detroita, Chicaga, Aliquippa itd.

Zabava je potekala v lepem redu in trajala pozno v večer.

Tudi na Proletarca se ni pokazalo. Nabralo se je zanj nekaj "copakov", več novih naročnikov in J. Tancek pa je prodal 24 izvodov Majskega Glasa. — Poročevalec.

Hranilno in posojilno društvo varno mesto za prihranke

Chicago. — Med najboljšimi ustanovami za vlaganje prihrankov za hranilna in posojilna društva. Eno izmed teh je Jugoslovansko hranilno in posojilno društvo v Chicagu. Premagalo je vse težkoče, izplačalo vlagateljem tudi v zadnji veliki depresiji tisoče dolarjev, prejelo tudi na tisoče dolarjev novih vlog, in plačevalo je s kratko izjemo vse čas tudi obresti.

Kriza je to ustanovo zelo prizadela zato, ker je prišlo v njeno posest mnogo hiš, katerih lastniki obveznosti vsled brezposelnosti niso mogli plačevati. In ker so posestva v depresiji padle v ceni, so nastale za J. H. P. D. izgube.

Pod sedanjim vodstvom pa se je vzlic velikim bremenom, ki so nastala s prepuščeni posestvi, po nekaj letih truda posrečilo spraviti JHPD na tako dobro stopnjo, da je dobilo vladno zavarovanje vlog. Ta uspeh je bil dosežen v minulih polovici tega leta.

Tozadevni zavarovalniški oddelki zvezne vlade jamče vsakega vlagatelju v Jugoslovanskem stavbinskem in posojilnem društvu, da so njegovi prihranki zavarovani do vsote pet tisoč dolarjev. Vloge v J. H. P. D. so torej popolnoma varne in obrestovane so boljše kakor drugje. Odborniki JHPD so Joško Oven, predsednik, Donald J. Lotrich, tajnik in Anton Trojar, blagajnik. Ako želite o tem društvu več pojasnil, obrnite se na koga izmed teh treh, ali na kateregakoli izmed drugih članov direktorija, ki so John Rudman, Jakob Zupan, Vinko Ločniškar, Chas. Pogorelec, Frank Groser in Frank Zaitz.

Urad JHPD je na So. Lawndale Ave., blizu poslopja SNPJ.

Listen to
PALANDECH'S
YUGOSLAV-AMERICAN
RADIO BROADCAST
Every Saturday, 1 to 2 P. M.
STATION W H Y P
1520 kilocycles
(First Station on Your Dial)
Featuring a program of
Yugoslav Folk Music

ZA LICNE TISKOVINE
VSEH VRST PO ZMERNIH CENAH
SE VEDNO OBRNITE NA UNJSKO TISKARNO
Adria Printing Co.
1838 N. HALSTED STREET, CHICAGO, ILL.
Tel. MOHAWK 4707
PROLETAREC SE TISKA PRI NAS

Prva slovenska pralnica se priporoča rojakom v Chicagu.
Ciceru in Berwynu.
Parkview Laundry Co.
FRANK GRILL in JOSEPH KOZDRIN, lastnika
Fina postrežba — Cene zmerne — Delo jamčeno
Telefoni: CANAL 7172—7173
1727-1731 W. 21st Street CHICAGO, ILL.

PRISTOPAJTE K
SLOVENSKI NARODNI
PODPORNI JEDNOTI
USTANAVLJAJTE NOVA DRUŠTVA. DESET
CLANOV(IC) JE TREBA ZA NOVO DRUŠTVO
NAROČITE SI DNEVNIK
"PROSVETA"
Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado \$6.00
na leto; \$3.00 za pol leta; \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero
\$7.50 za celo leto; \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.
Naslov za list in tajništvo je:
2657 So. Lawndale Avenue
Chicago, Illinois

KNJIŽEVNI VESTNIK

Cankarjev Glasnik

V junijski številki Cankarjevega Glasnika je uvodnik "Novi svet", v katerem urednik Etbin Kristan razlaga značaj sedanjih vojnih in ugotavlja, da ako Hitler zmaga, bo potem zaslužnje usoda vsega sveta. Izraža vero, da se to ne zgodi, nego da fašizem pade in nato dobimo svobodno pot zgraditi svet, ki bo temeljil na vzajemnosti.

Drugi spisi v junijski številki Cankarjevega Glasnika so: Delavnost organizacij (kratke beležke o priredbah raznih naših kulturnih društev); Frank Česen je zastopnik za črtico "Bizegečev jubilej"; dalje so v tej izdaji članek "Mussolinijeva slava", nadaljevanje in konec črtice "Črepinje" (E. K.), "Vesoljni potop" (spis, ki se nanaša na današnje razmere), "Mačevanje", drama v enem dejanju, spisal Etbin Kristan, "Tajnosti gloriofla", in pa nekaj krajših reči.

Cankarjev Glasnik stane \$3 na leto.: Za pol leta \$1.50. Urejuje ga Etbin Kristan. Upravnik Louis Zorko. Naslov: Cankarjev Glasnik, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Jubilejna izdaja Prosvete

Prosveta je dne 25. junija izšla k proslaviti svoje 25-letnice v slavnostni obliki. Priloga osmih strani je v fotografskem tisku. Skupno obsega jubilejna številka 16 strani.

Poleg urednika Ivana Moleka imajo spise v nji Vincent Cankar, Fred A. Vider, Filip Godina, Katka Zupančič (pesem "Če kdaj..."), John Terčelj, Mary Udovich, Anton Jančič, Anton Zupan, Lawrence Gradišek, Pavel Berger, Frank Zaitz, Louis Beniger, Anton Garden, Milan Medvedek, Frank Kerže, F. S. Tauchar, Frank Karish, Nace Zlemberger, Frank Martinjak, Fr. Klun, Jacob Zupan (statističen članek z naslovom "Številke govore"), Ivan Jontez in več drugih v slovenskem delu. Gradivo je dobro zbrano in urednik se je potrudil, da je bila ta jubilejna številka Prosvete res vredna svojemu namenu.

Jeza osišča nad "agresivnostjo" Zedinjenih držav

(Nadaljevanje z 1. strani.)

no pa zalaga otočane z blagom, kakršnega oni nimajo.

Idealna dežela

Brezposelnost na tem otoku je neznana. Policija na vsem otoku šteje le 118 mož, ki je "oborožena" samo s količki. Vojstva nima. Nepismenih ljudi tam ni. Povprečno je izrečnih le 30 zapornih kazni na leto, večinoma vsled malih tatvin. Šolski pouk je obligaten. Prebivalstvo govori domači jezik, ki je ohranil svojo čistoč tisoč let, a veliko prebivalcev govori tudi dansko. Po veri so večinoma evangelijski luteranci. Na otoku vlada popolna verska svoboda. Prvi priseljenci so prišli na ta otok v priletku devetega stoletja iz Irske in skandinavskih krajev. Prostitucije tu ni, ne berščev, ne psov, ne pretepev in ubijalcev. Vendar pa se na tem otoku rodi več nezakonskih otrok kot na tisoč prebivalcev v katerikoli drugi deželi na svetu. Pa tudi knjig se tu tiska na vsakih tisoč prebivalcev več kot drugje.

Islandija se ponaša z najstarejšim parlamentom na svetu. Ustanovljen je bil leta 930. Toj obstoja že nad tisoč let. Ima 42 članov in kabinet, ki ima samo tri ministre. Dežela je demokratično upravljana. Volitve poslancev se vrše po ameriškem načinu.

Danska invazije

L. 1280 so se kontrole nad tem otokom polastili Danci in izmogovali prebivalce kolikor največ so mogli. Skozi nadaljnjih petsto let so imeli težke čase. Dogajali so se vulkanični izbruhi, potresi, črede ovac jim je uničevala kuga, Danci pa so

V angleškem delu Prosvete ima k njenemu jubileju članek Louis Beniger, dalje Mary Jugg, dr. J. J. Zavertnik in mnogrede omenja to slavje več drugih dopisnikov, bodisi v angleški kot v slovenski sekciji.

Kartun v fotografski prilogi je narisal Leo Vider. Poleg te slike je v nji več drugih, posebno slik glavnega urada, iskarnice, in pa portreti odborov ter agitatorjev. Slednji bujajo svoje spomine na delo, ki so ga vršili za Prosveto ob njeni ustanovitvi, urednik in drugi prispevatelji pa so to številko obogatili s članki iz naše zgodovine. Ta izdaja Prosvete je vredna, da si jo vsakdo skrbno hrani.

The American Slav

The American Slav je revija v angleščini, ki izhaja v Pittsburghu. Izhaja mesečno. Oglasa se za "prvi narodni magazin združenih Slovanov v Ameriki". Pravi, da je edina publikacija, ki zahaja med vse slovanke skupine v tej deželi, in da služi interesom petnajst milijonov ameriških Slovanov. Revija je natrpana z oglasi, kar pomeni, da se vzdržuje z njimi. Kakšnih posebnih smernic nima, razen da se ogreva za panslavizem, karkoli to je.

"We Have a Future"

Pred nekaj tedni je izšla z gornjim naslovom knjiga, ki jo je spisal Norman Thomas. V nji se izraža vero v bodočnost človeštva, a ob enem svoje razočaranje nad sedanostjo, ki je zajeta v vojno, nad delavskim gibanjem, nad Sovjetsko Unijo, ki je obetala zgraditi brezrazredno družbo, a namesto tega si je zgradila nov razred — "Stalinovo birokracijo" in nehala biti v vzpodbudo onim, ki so verovali in pričakovali, da bo res izvršila svoje poslanstvo, ki si ga je določila ob početku boljševiške revolucije. V ameriško delavstvo Thomas nima posebnega zaupanja in ne pričakuje, da bo moglo politično v dogledni dobi samostojno nastopiti. Vzrok temu njegovemu razočaranju je, ker dobi pri vsakih volitvah, ko kandidira za predsednika, čezdalje manj

glasov. Knjiga "We Have a Future" ni mojstersko delo, kot nobena prejšnjih Thomasovih knjig ne, a za čitatelja, ki se zanima za razvoj sedanosti, je zanimiva, ker ga opisuje v luči dandanašnjih dogodkov.

IZ KANSASA

"Pravi prijatelj se spozna v potrebi", tako nekako se glasi pregovor. In to lahko velja tudi v sedanji kampanji za tiskovni fond Proletarca. Izgleda, da ima Proletarac lepo število prijateljev, ki mu vselej priskočijo na pomoč s finančnimi sredstvi, kadar vidijo, da je ogrožen obstanek tega v resnici deavskega lista.

"Imam debelega petelina sejo", mi je pošepetal prijatelj Martin Gorenc, ko smo bili kupaj na "slavnega četrtega", na društvenem pikniku. Obliznil sem se že, ker sem mislil, da je pečen, pa mi je zaupal, da je pripeljal živega in ga bomo dali na licitacijo, češ, s tem bo nekaj zabave, izkupiček pa naj tre za tiskovni fond Proletarca.

Za uspešno licitacijo je pa pred vsem potreben dober "auctioneer", kot je naš Math Ulepič z Breezy Hills, ki se je na ta čas z družino vred poteval nekod po Clevelandu ali Chicagu. Pridobila sva za prodajalca Pavla Kumerja in tako se je pričelo. Vsota je vidno narasčala, le petelin je žalostno pobešal glavo, kot da ga je sram, dobro vedo, da ni vreden tiste vsote. Ker je bil vroč dan je nekdo sugestiral, da se mu vlije v grlo nekaj kansaškega piva, češ, ni vrag, da ne bi potem zapel. Pa ni. Končno ga je naenkrat rešil vseh nadlog okrajni pravdnik, ki je bil z nami na pikniku in ki je zadnji vrzel denar v klobuk.

Ko je bila kupčija končana, so pa ti naši fantje v svoji preširnosti zagrozili okrajnemu pravdniku s prosekucijo, češ,

Štefan Vrančič dobil o svoji relifni akciji zelo slabo publiciteto

(Nadaljevanje s 1. strani.)

no, a nekaj se je nekje moralo zgoditi, kajti Warnick nima med Hrvati in Srbi samo prijatelje, nego tudi take, ki jim njegovo delovanje ne ugaja.

Tako je bil pravnik čikaške občine Barnet Hodes vprašan, če je njegov urad res inderšal to akcijo. Kot pravi Tribune, je izjavil, da o stvari ničesar ne ve, in obljubil zadevo preiskati, da dožene, če se je prestidž njegovega urada res zlorabljal.

Pojasnili je tudi, da investitorji njegovega oddelka ne smejo imeti postranskih služb in mu ni bilo znano, da je Warnick upravnik ("business manager") hrvatskega tednika.

\$200 za relif

V pojasnilo Hodesu je Warnick dejal, kakor poroča Tribune z dne 9. julija, da je bilo nabranih v "independence edition" Jugoslovanskega Glasnika za \$2.000 oglasov. Od tega je dal 50% nabiralatelju oglasov, \$200 je poslal Jugoslovanskemu poslaniku Konstantinu Fotiču za pomoč jetnikom v koncentracijskih taborih v Jugoslaviji, ostalo pa je šlo za stroške.

Srbi in tisti Hrvati v Chicagu, ki vodijo svojo relifno akcijo pod imenom Jugoslav-American Relief Committee, Inc., so pojasnili, da nima njihov odbor z Warnickom nikakršne aranje, da bi on pobiral doneske v jugoslovanski relif. Sklicali so izredno sejo, na kateri so poudarjali, da se s takimi dejanji ustvarja nezaupnost do drugih odborov in vsled tega je treba, da oblast krivce ostro prime. V ta namen so poslali deputacijo k okrajnemu pravdniku Courtneyju.

Ako so trditve, da je Warnick za svoj list sam nabiral oglaševanje, tedaj je plačal 50 odstotkov provizije, torej tisoč dolarjev, sebi in vrh tega je ostalih \$800 več kot zadostovalo za tisk, plače in druge stroške. Člani omenjenega relifnega odbora so bili z Warnickom (Vrančičem) v prijateljstvu.

da krši postavbo, ker podpira loterijo. No, pa je bilo le za "špas" in se je vse lepo izteklo: Gorenc je poslal nabrano vsoto v tiskovni fond, petelin je menjal gospodarja in mi vsi smo se pri tem zabavali in pozabili na prispevane groše.

Socialistična stranka v New Yorku se udeleži županskih volitev

Po dolgem času se je socialistična stranka v New Yorku spet odločila poseči v županske volitve, ki se bodo vršile v jeseni. Do 25. sept. mora dobiti 15 tisoč podpisov, da bo upravičena do rubrike na glasovnici, ker je pri zadnjih par volitvah dobila premalo glasov, da bi bila po zakonu priznana za politično stranko. Mora torej pričeti kot nova stranka.

Za županskega kandidata je nominiran 38-letni profesor George W. Hartmann. V predrazkolu ameriškega socialističnega gibanju ni bil znan. Platforma soc. stranke v newyorški kampanji se oslanja striktno na pacifizem in za boj proti umešavanju Zed. držav v vojno, bodisi v pomoč Angliji, Rusiji ali komurkoli.

Sedanji newyorški župan, La Guardia, kakor poročajo, bo ponovno kandidiral. Leta 1924 je bil izvoljen v kongres na socialistični listi. Ogromna večina newyorških socialistov je glasovala zanj tudi pri naslednjih volitvah. Tudi Thomasova struja sedanje S. P. ni zoper njegov rekord, kar se socialnih pridobitev tiče, je pa absolutno proti njemu zato, ker je La Guardia nasprotnik Hitlerizma toliko, da je tudi za vojno proti njemu, samo da se ga strmo-glavi.

LaGuardia je bil v času prejšnje svetovne vojne edini član zveznega kongresa, ki se je po napovedi vojne Zed. držav Nemčiji prostovoljno javil v armado in odšel na evropsko fronto.

Boj med LaGuardio in kandidatom S. P., kolikor ga sploh bo, se bo torej vršil skoro popolnoma o vprašanju vojne proti Hitlerju, ki jo propagira prvi, in o predlogu, da naj Roosevelt posreduje za sklenitev "sporazumnega" miru med Anglijo in Hitlerjem, ki ga zagovarja Norman Thomas.

Kjer JSZ kluba nima, pristopite vanjo direktno. Članarina za člane at large je \$1 na leto.

se je v deželi makaronov (ki postatajo kratki) in kastorjevega olja nekaj posebnega zgodilo. A. Šular.

Anton Perusek, Former Member of the Singing Society Zarja, Comparing Life in U. S. Army With Services in Yugoslav Army

By TEX WURZBACH in The Cleveland Press

If anyone wants to know how well off one is as a member of the United States Army he should go out to Fort Frances E. Warren, Wyo., and talk with Private Anton Perusek of Cleveland, who only three years ago was in the Yugoslav army.

He hasn't heard from his mother, brother or sister whom he left in Jugoslavia in 1939 when the American consul in Zagreb got him out of the

army and returned him to this country. Born in Slaty Fork, W. Va., he had returned to Europe with his parents when he was three years old.

He was compelled to join the Yugoslav army when he became 20 in 1937. He spent 15 months in the army before the consul extricated him on grounds he was an American citizen.

Over there he got \$2.65 as his pay for the entire 15 months of service. Here he gets \$21 a month. Here he can go to Cheyenne — the nearest town — any night he has free time. Over there he couldn't leave the reservation for the first three months of enlistment.

Here he gets up at 5.45 a. m. and is finished for the day at 4.30 p. m. Over there he got up at 4.30 and finished training at 7 p. m.—and then had to clean equipment and barracks before retiring at 9 p. m.

He worked as a bartender for a relative in Cleveland before being inducted a month ago. He also sang on Slovenian radio programs here.

LISTNICA UREDNISTVA

J. C. Vandling, Pa. — Dopisala o pokojnem Franku Geršteu nam ni bilo mogoče priložiti v tej številki, ker je bil list že napolnjen. Objavimo ga v prihodnji številki.

What makes heroes of most of us is that we are too cowardly to admit it when we're scared stiff. —American Guardian.

Two men look out through the same bars; One sees the mud, and one the stars. —Frederick Langbridge.

WORK FOR A GOOD CAUSE

CHICAGO, ILL.— Knitted articles, hospital garments, surgical bandages and dressings made by women employes of the Commonwealth Edison company for distribution in Europe were displayed July 2 in Room 1112 Marquette Building, 140 South Dearborn street, in an exhibit marking the first anniversary of the Edison unit of the American Red Cross.

One of the earliest industrial Red Cross groups to be formed in Chicago and also one of the largest, the Edison contingent has more than 350 active members. Miss Theda Herr, chairman of the unit, estimates that the girls put upwards of 16,000 hours of evening, noon hour and week-end work during their first year of activity.

The Commonwealth Edison unit has turned out 450 hospital garments, 500 knitted articles, 2,900 layette pieces, 140 other items of clothing and in the past two months alone more than 1,500 surgical dressings and bandages.

DEFENSE BOND QUIZ

Q. What happens if I suddenly need the money I put into a Defense Savings Bond?

A. You can cash your Bond at any time, after 60 days, for the full amount paid, plus any interest due you.

Q. Do many Bond owners cash their Bonds?

A. No. People want to help arm America against all attacks. In many cases, people are putting every cent they can spare into Defense Bonds and Stamps. Some are doing this by asking employers or bank to withhold part of their salaries in order to buy these Bonds and Stamps for them.

Note.—To purchase Defense Bonds and Stamps, go to the nearest post office or bank, or write for information to the Treasurer of the United States, Washington, D. C.

BARETINCIC & SON
POGREBNI ZAVOD
Tel. 20-361
424 Broad Street
JOHNSTOWN, PA.

PRISTOPAJTE K
SLOVENSKI NARODNI
PODPORNI JEDNOTI
NAROČITE SI DNEVNIK
"PROSVETA"
Stane za celo leto \$6.00,
pol leta \$3.00
Ustanavljajte nova društva.
Deset članov(ice) je treba za
nova društvo. Naslov za list in
za tajništvo je:
2657 S. Lawndale Ave
CHICAGO, ILL.

Dr. John J. Zavertnik
PHYSICIAN AND
SURGEON
OFFICE HOURS:
2:00—4:00; 7:00—8:30 Daily
At 3724 W. 26th Street
Tel. Crawford 2212
At 1858 W. Cermak Rd
4:30—6:00 p. m. Daily
Tel. Canal 1100
Wednesday and Sunday by
appointments only
Residence Tel.: Crawford 8440
If no answer — Call
Austin 5700

POSUSAJTE
vsako nedeljo prvo in najstarejšo jugoslovansko radio uro v Chicagu od 9. do 10. ure dopoldne, postaja WGES, 1360 kilocycles. Vodi jo George Marchau

DID STALIN WANT WAR?

By Louis Fisher in The Nation

I understand that the German government submitted no demands to the Soviet government prior to the opening of the Soviet-Nazi war. For a fortnight before the outbreak of hostilities no important diplomatic exchanges or conversations took place between Berlin and Moscow. This fact is crucial in an interpretation of Hitler's plan. He asked nothing of Stalin because he did not want to give the Kremlin a chance to capitulate. Hitler proposes to march to Moscow, oust the Soviet government, set up a puppet Russian government, and thus eliminate Russia from the larger war situation.

One principle of strategy has dominated Germany's entire conduct of this war: never fight on two fronts. The Kaiser lost because he had fought on two fronts. Hitler, therefore, is the great isolationist; he isolates his enemies and smashes them one by one. He isolated Poland and defeated it while he kept other fronts passive. He played the same game in Scandinavia, the Lowlands and France, and the Balkans, Greece and Crete having been taken, Turkey was isolated and forced to convert its Soviet alliance into pro-German neutrality. That isolated Russia.

The war on Russia is not primarily a matter of supplies. Hitler hopes to get the supplies. But more important is his desire to knock out Russia before America's threatened emergence as the decisive factor in the war. If Hitler could decisively defeat the Soviet armed forces and seize the territories in western and southern Russia without whose natural wealth and industries those forces could never recuperate completely, he could say to Great Britain and America: "I have the Continent and his wealth. You cannot destroy me. Let us, accordingly, talk peace." Hitler's real purpose in striking at Russia was to force a negotiated peace on terms favorable to him by forever eliminating the possibility of an eastern front.

Hitler did not march into Russia because no risks were involved. He did it because, even if he possessed sufficient strength to invade England, he could not safely venture across the English Channel while there was an independent Russia which could stab Germany in the back.

Recent Soviet-Nazi relations have traced a zigzag. The pact of August 23, 1939, inaugurated a period of land grabbing, Soviet deliveries of materials to Germany, and Soviet protestations of "good-neighborly friendship." When France fell so suddenly, Moscow was frightened. But Hitler's failure to beat down England in the air blitz of September, 1940, encouraged Stalin: Germany would still be occupied in the west.

In November, 1940, Prime Minister Molotov interviewed Hitler in Berlin. Therewith began a deterioration of the "friendship." Molotov revealed Soviet designs on Finland and the Balkans. In June, 1940, while Germany was busy in France, the Red Army had seized Bessarabia and more than its agreed share on Bukovina. Hitler thereupon gave a guaranty to Rumania. Then Molotov wished to guarantee Bulgaria and to acquire bases on the Dardanelles. Hitler said so on the day he launched the war on Russia. The Turks declare that Molotov demanded the same bases when Foreign Minister Saracoglu visited Moscow in the autumn of 1940.

Hitler could not move into the Balkans during the winter. But when spring came he "coordinated" Bulgaria and Rumania and prepared to embrace Yugoslavia. On March 27, 1941, General Simovich staged a coup in Belgrade against the pro-Nazi Yugoslav government that had submitted to Hitler. The Simovich coup was British-made, but it pleased Russians, and they showed their sympathy openly. This marked the peak of undisguised Soviet hostility toward Germany. Moscow hoped that Nazi strength would be diverted away from Russia by the Balkan fighting.

But Yugoslavia and Greece succumbed sooner than had been expected. The moment Yugoslavia collapsed, the Bolsheviks believed Hitler would attack them, and on April 9 the Moscow daily the Red Star warned that since the invasion of England was off, the burden of the war would be transferred from west to east, that is, against Russia. In their peril they sought to return to Hitler's good graces by evidence of good conduct. The withdrawal of diplomatic privileges from the Belgian, Norwegian, and Yugoslav ministers in Moscow was ordered on May 9. The Soviet government recognized the anti-British rebel of Bagdad. But Hitler was determined to fight Russia, and beginning April 12, according to Assistant Soviet Foreign Commissar Lozovsky, the Germans made numerous reconnaissance flights over Soviet territory.

For several weeks before the beginning of the Soviet-Nazi war, Sir Stafford Cripps, the British ambassador in Moscow, was cold-shouldered by the Soviet authorities. They refused to receive him, and he in his turn avoided contact with them. Moscow was flat on its belly before Hitler. Finally Cripps gave the whole thing up as a bad bet and flew to England. Moscow's behavior had convinced him that Stalin would sell out to Hitler. But Hitler did not want a sell-out. He wanted to crush Russia.

While the grim battle proceeds, the diplomatic barrage is not without a touch of humor. The other day Lozovsky told the foreign newspaper correspondents in Moscow that the Soviet government now understood that "a non-aggression pact is the careful preparation of aggression." What a remarkable discovery! A hundred journalists wrote that after August 23, 1939. And Maxim Litvinov said it in ten speeches before August 23, 1939. (Copyright by The Nation, Inc., N. Y. C., July 5, 1941.)

"Milking" American Corporations

Stockholders have discovered they are being "gypped" by the men who have control of some of America's largest corporations. Bethlehem Steel, General Motors and American Tobacco are fair examples.

In addition to generous salaries, officials draw down huge bonuses; thus while stubbornly fighting wage increases at one end of the line they deprive stockholders of dividends at the other end.

Frequently they have little money invested in the concern, but they dominate the machinery by which directors are chosen. Invariably they work hand-in-glove with big bankers who, of course, insist on getting their share of the loot.

In an effort to secure relief, stockholders are appealing to the courts. One such suit is being tried in New York City. It is directed against the men who have been running General Motors. The stockholders allege the bonuses paid to officials are "extravagant and wasteful." In this instance, the system has been in operation for 23 years. The stockholders would like to have an accounting, and they urge the court to force a refund of all money paid "above a reasonable compensation."

The duPonts, who are the real bosses of General Motors, insists that the bonus scheme is necessary in order "to attract executives of outstanding ability and experience." The stockholders reply they are willing to pay generous salaries, but that there must be some limit.

The "insiders" will continue to pick the pockets of stockholders and workers alike until we discover some method by which American industry may be so organized that investors, management and labor will all get a square deal. How to do that is one of the most important problems in our economic life.

Johnnie, what did you have for breakfast? Teacher, I et six eggs. Why, Johnnie! You should say, "ate." Well, maybe it was 'eight' that I et.

I want some grapes for my sick husband. Do you know if any poison has been sprayed on these you have? No, ma'am; you have to get that at the druggist's.

THE MARCH OF LABOR

Illustration titled 'THE MARCH OF LABOR' showing workers and a sign that says 'SABOTAGE'. Text includes: 'THE KNIGHTS OF LABOR WERE FIRST KNOWN AS THE FIVE STAR... BECAUSE OF THE FIVE ASTERISKS THAT REPRESENTED ITS NAME IN ALL PUBLIC NOTICES.' and 'DERIVED FROM THE SABOT - THE WOODEN SHOE OF FRANCE... UNIONISTS! YOU SABOTAGE UNIFORMS WHEN YOU BUY NON-UNION PRODUCTS...'

LABOR IN BRIEFS

LABOR WASTAGE THROUGH WORK INJURIES

Too little attention has been given hitherto to the staggering total of lost production resulting from job accidents. Labor wastage through work injuries has increased greatly as a result of the accelerated pace of production, the employment of workers none too familiar with the hazards of plant operations and a lack of instruction in safe work practices. Next month Robert J. Watt will show just how enormous are the losses resulting from industrial accidents and suggest a realistic program for remedying the situation. — American Federationist.

WALT DISNEY'S ARTISTS STRIKE

In Hollywood, 472 members of the Screen Cartoon Guild, affiliated with the Brotherhood of Painters and Decorators, were conducting a strike at the Walt Disney studios in an attempt to better the sub-standard working conditions existing there. The skilled artists responsible for the drawings that have made Disney's animated cartoons famous the world over receive as little as \$25 a week, and inkers and painters receive even less. Such wages are far from fair pay.

WAGE ORDERS INCREASE RATES OF 800,000

About 800,000 workers in low wage industries have recently received increases through industry wage orders. General Philip B. Fleming, Administrator of the Wage and Hour Division, U. S. Department of Labor, announced on July 7. "It is a mistake to think of the Wage and Hour Law as just a 30 cents-an-hour law," General Fleming said in making public mid-year figures on industries operating under wage orders. "The 30 cent-an-hour minimum wage for all those engaged in interstate commerce or in the production of goods for interstate commerce, which went into effect on October 24, 1939, increased the wage rate of about 610,000 workers. Industrial wage orders establishing minimum wage rates above 30 cents an hour up to 40 cents an hour have increased the wages of about 800,000 workers. Forty cents an hour becomes the universal minimum on October 24, 1945."

A NEW "FLIP-FLOP"

Once again the Communists in the United States have been forced to do a complete flip-flop, and they have executed it with typical brass. The world's greatest champion of peace is Stalin's Russia, the American puppets of Moscow cry out, blandly ignoring the 1939 pact which made the war possible in the first place. Now that the Nazis have turned on Russia, there are folks around implying that the Communists are splendid fellows really. To which the American Federation of Labor's reply is, "Bunk!" Our policy as regards the Communists continues unchanged. — American Federationist.

PAY BOOST WON BY BRITISH RAIL WORKERS

British railroad workers have won another wage raise—the third in the

LABOR WASTAGE THROUGH WORK INJURIES

past year and one-half. While the three boosts differ somewhat for various classes of employes, the great majority have received increases totaling \$2.75 a week, or \$143 a year.

DRAFT OBJECTOR GETS FIVE YEARS

PHILADELPHIA.—After declaring his defiance of the conscription law in federal court here, Merritt E. Garst, Jr., 22, was sentenced to five years in Federal Penitentiary for refusing to register under the Selective Service Act.

SOCIALIST GETS YEAR FOR DRAFT VIOLATION

BOSTON.—Albert Scott, Jr., pacifist and member of the S. P., was sentenced to a year and a day in Federal Court here for refusing to register under the Selective Service Act, with the Judge acknowledging that Scott was a sincere objector, and that he dislikes to pass sentence. He added he had no other course under the law.

Decision Releases \$200,000 To Southern Garment Workers

About \$210,000 now held in escrow will be paid to garment workers in the south as a result of a decision by the Court of Appeals for the District of Columbia. General Philip B. Fleming, Administrator of the Wage and Hour Division, U. S. Department of Labor, announced on July 9.

Wage Orders Increase Rates of 800,000

About 800,000 workers in low wage industries have recently received increases through industry wage orders. General Philip B. Fleming, Administrator of the Wage and Hour Division, U. S. Department of Labor, announced on July 7. "It is a mistake to think of the Wage and Hour Law as just a 30 cents-an-hour law," General Fleming said in making public mid-year figures on industries operating under wage orders. "The 30 cent-an-hour minimum wage for all those engaged in interstate commerce or in the production of goods for interstate commerce, which went into effect on October 24, 1939, increased the wage rate of about 610,000 workers. Industrial wage orders establishing minimum wage rates above 30 cents an hour up to 40 cents an hour have increased the wages of about 800,000 workers. Forty cents an hour becomes the universal minimum on October 24, 1945."

TO THE READERS OF PROLETAREC

DAVENPORT, IOWA.—This is to inform readers of Proletarec that I am no longer editing its English page. I have accepted a Civil Service appointment at Rock Island, Illinois, which occupies my time completely. Editing the English section for the past four years has been a pleasure, and at times, a headache as well. To those who have cooperated in this work by contributing articles from time to time, I say, keep up the good work. The English section of our publications, including the May Herald and the American Family Almanac, must not only be maintained but enlarged and improved from year to year. JOSEPH DRASLER.

A Hint to Scandinavians

Friends of the Finnish and Swedish peoples must speak out against the actions of their governments in co-operating with the Nazis. The Finns, at least, have some excuse. They were wretchedly attacked by Russia in 1939 and suffered severe loss of territory. Perhaps they could hardly be expected to forgo this opportunity for revenge, especially since their geographical situation left them little chance of remaining neutral when their two monster neighbors fell out. But the Finnish government's claim that it only declared war after many attacks by Soviet bombers will not bear examination. It could hardly expect immunity after permitting large numbers of German troops to enter the country and after Hitler's proclamation of war against Russia had spoken specifically of operations based on Finland. The Swedish government, in explaining the transit privileges granted to a German division passing from Norway to Finland, entered pleas that are even feebler. It declared that this concession was justified by "its special attitude toward Finland," but it is noteworthy that Sweden's close ties with Norway did not prevent a strictly neutral stand when that country was ravished. A more candid explanation has been given by Premier Albin Hansson, who declared that his government, after many hesitations, yielded to German pressure. If Sweden is ever to make good its boasts that it is prepared and ready to resist all violations of its independence and neutral rights, it had better stop its retreat under threats now, while the Nazis are heavily engaged east and west. Otherwise it will soon find itself taking that last step backward into the abyss of the "New European Order."

THE RESISTANCE OF POLISH WORKERS

The Germans know that the Polish workers form one of the main centers of resistance against the invaders. They are trying to wear them down by hunger and terror.

All attempts at resistance are smothered with utter ruthlessness. In July, 1940, a strike broke out in the Warsaw pumping and filtering station, the workers demanding a rise in their starvation wages. The Gestapo at once intervened and liquidated the strike by armed force in a few hours. In December, 1940, the tramway workers of Warsaw struck on a demand for advances on wages due to them. S. S. detachments, armed with machine guns, entered the tram depots, and forced the immediate resumption of work under threat of opening fire. Four of the workers' leaders and two of the Polish directors of the tramways were arrested and sent to concentration camps, and nothing more is known of them. A few weeks later 42 workers of the tramway workshops and 28 in the Warsaw street scavenging department were arrested. Attempts to organize strikes in other enterprises have been dealt with similarly.

Decision Releases \$200,000 To Southern Garment Workers

About \$210,000 now held in escrow will be paid to garment workers in the south as a result of a decision by the Court of Appeals for the District of Columbia. General Philip B. Fleming, Administrator of the Wage and Hour Division, U. S. Department of Labor, announced on July 9. "The decision upheld the apparel wage orders put into effect by General Fleming on July 15, 1940. Thirty-one clothing firms, members of the Southern Garment Manufacturers Association, petitioned the Court to set aside the orders which established minimum rates 31 1/2 and 40 cents an hour for divisions of the apparel industry. The orders increased the wage rate of about 195,000 garment workers in the nation.

Where Capitalism Leads

On July 1, the United States of America followed the trend of the times by holding its second registration of youths for military training.

Under the circumstances which confront this nation it may be necessary for America to prepare a large fighting force. But even if necessary it is not good; it is a necessity to be deplored.

As our nation follows a course which will ultimately make it the most militarized country on earth, it is well to ask ourselves how and why we got this deplorable way.

The explanation is that we are following the line that capitalism has drawn from us. We Socialists knew and warned of what was going to happen to us. We knew that capitalism breeds war and that war not only demands the lives but the liberties of people.

In a capitalist world it is impossible for nations to co-operate. Competition is of the essence of the profit system. Moreover, the rivalries of competition, which Woodrow Wilson described as the seed of modern war, become sharper and more-compelling, as the possibilities of abundance increase throughout the world. In a way, therefore, it may truthfully be said that civilization is threatened with destruction as a result of mankind's inability to manage the abundance which its mechanical genius has created.

Socialists know what to do about abundance. It is the Socialist plan to end the private-profit system, to utilize abundance for the purpose of increasing all the good things of life — including leisure.

Had the nation of this earth followed the Socialist line there would be no war today. Because then the ruthless drive for markets in which to sell the wealth that workers create would never have taken place. Then it would have been possible for nations to plan a world economy under which poverty would have disappeared and competition would have been replaced by world cooperation.

But Socialists and their program were rejected. So now the efforts of science and labor are being dedicated to the business of slaughter while the worldwide scramble for mastery seems destined to be decided only by cruel power.

We believe there is still time for America to turn the tide that seems to be sweeping mankind to destruction. We believe that here in the Western Hemisphere our own rich and isolated nation can set an example of cooperation and justice which the world may be glad to follow — by adopting the Socialist program of common ownership and democratic management of the means of life. — Reading Labor Advocate.

What Kind of Peace?

By Kellam Foster in The Call

The policy advocated in Norman Thomas' article "A Foreign Policy for America" (in the May 24, 1941 issue of the Call) is not one for the Socialist Party or the United States Government. The article in effect advocates a peace regardless of the terms on which peace is made. It does not answer adequately, if at all, the question therein: "What do you think ought to be the terms of a decent peace?" Nothing is said of the fate of European labor, a vital issue. The question is practically begged by the statement: "I am not proposing that now or at any other time the United States seek to dictate peace. If we do not intend to fight ourselves, we cannot tell other nations that they must accept our peace terms." Elsewhere the article advocates a "peace offensive." The result is the advocacy of a peace without study, formulation or understanding of the terms on which peace should be made.

U. S. RESPONSIBILITY The United States, as a world power, even if it does not enter the war, has a strong claim to a seat at the Peace Conference, not only from its connections, but because the issues involved are world-wide and affect every nation. At the close of the war they can only be faced properly by a conference of all nations including the United States and other non-belligerents.

Under such circumstances the question: "What is a decent peace and how should it be obtained?" is of greatest importance and to advocate a "peace offensive" without study or understanding of the terms on which peace should be made is extremely unwise.

A just peace settlement is a necessary foundation to any real post-war reconstruction. A peace based on injustice to any people, that dooms entire nations to slavery, that is merely a truce between wars is worse than war itself, for it legalizes wrong and vindicates the wrongdoer. Such a peace includes a Versailles, a Brest-Litovsk, or even under present circumstances a "negotiated" peace. Such a peace would be based on bargaining power not on justice. What bargaining power has Great Britain or anyone else to dislodge from his conquests, Hitler, the master of Continental Europe? The ultimate result would be a "docile acceptance of the Axis plan" or a continuance of the war.

Acceptance of even a modified Axis plan would involve not merely transfers of territory and markets, but the strengthening of fascism as a social order and would seal the doom of the labor movement and democracy in Central and Western Europe, while vindicating fascist ideals of war, racial inequality and religious intolerance. A "negotiated" peace with Hitler now would negotiate European labor into hopeless slavery.

Can the Socialist Party or the United States Government advocate a peace with these consequences? That question is not answered by such a statement as: "the weapons that we can use against that totalitarianism are by no means exclusively military." — There is a resistance of exploited workers which is more, not less, effective when the spirit of war has not taken possession of all men's hearts. An imperfect peace might release rather than restrain the forces on which we must depend to guide the inevitable world revolution. What non-military weapons of the workers have been effective against fascism in fascist countries before the war? How effective will they be after an "imperfect peace" against a victorious fascism backed by a mechanized army and the Gestapo?

EVADES UGLY FACTS

Such statements evade the ugly fact of the helplessness of European labor against such forces and the lack of any constructive program offered by the article on its behalf. This cannot be shelved as a European problem. The enslavement of European labor merely would be the prelude to a similar program here. Neither the Party nor the United States Government has any moral right to advocate a peace offensive that is only too likely to mean the legalized enslavement of Europe and surrender to the powers of fascist darkness. A nobler policy is for the United States to devise, formulate and strive for concrete, constructive terms for a peace settlement based not on ideals of power but on those of justice. For such a policy in the article we look in vain.

More English Articles on Page 5.